

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΣΤ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1977 | ΑΡΙΘ. 22

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Α'. ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ *

ΚΕΙΜΕΝΟΝ

Ἰγνάτιος, ὁ καὶ Θεοφόρος, τῆ εὐλογημένη ἐν
μεγέθει Θεοῦ πατρὸς πληρώματι, τῆ προωρισμένη πρὸ αἰ-
ώνων εἶναι διὰ παντὸς εἰς δόξαν παράμονον, ἄτρεπτον ἡνω-
μένην καὶ ἐκλελεγμένην ἐν πάθει ἀληθινῶ, ἐν θελήματι τοῦ
5 πατρὸς καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τῆ ἐκκλησίᾳ
τῆ ἀξιομακαρίστῳ, τῆ οὔσῃ ἐν Ἐφέσῳ τῆς Ἀσίας, πλεῖστα
ἐν Ἰησοῦ Χριστῶ καὶ ἐν ἀμώμῳ χαρᾷ χαίρειν.

I. 1. Ἀποδεξάμενος ἐν Θεῶ τὸ πολυαγάπητόν σου
ὄνομα, ὃ κέκτησθε φύσει δικαία κατὰ πίστιν καὶ ἀγάπην ἐν
10 Χριστῶ Ἰησοῦ, τῶ σωτῆρι ἡμῶν· μιμηταὶ ὄντες Θεοῦ, ἀνα-
ζωπυρήσαντες ἐν αἵματι Θεοῦ τὸ συγγενικὸν ἔργον τελείως
ἀπηρτίσατε· 2. ἀκούσαντας γὰρ δεδεμένον ἀπὸ Συρίας
ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ὀνόματος καὶ ἐλπίδος, ἐλπίζοντα τῆ προσ-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 571 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21 τεύχους.

1. Ἰγνάτιος GL: λ. A. 2. πληρώματι Gg: perfectione A: καὶ
πλ. L: et perfectae S. 3-4. ἡνωμένη καὶ ἐκλελεγμένη S: ἡνωμένη
(καὶ ἐκλ.): λ. A. 7. χαρᾷ SAg: χάριτι GL. 8. σου GL: ὑμῶν SAgI.
9. φύσει + ἐν γνώμῃ ὀρθῆ καὶ SA. 10. Χριστῶ Ἰησοῦ Lg:
Ἰησοῦ Χριστῶ GSA. ἡμῶν + glorificato Jesum Christum deum L
(ἐν τῇ φᾶ). Θεοῦ + καὶ L. 12. ἀπαρτίσατε G.

- ευχή ὑμῶν ἐπιτυχεῖν ἐν Ῥώμῃ θηριομαχεῖσαι, ἵνα διὰ τοῦ
15 ἐπιτυχεῖν δυνηθῶ μαθητῆς εἶναι, ἰδεῖν ἐσπουδάσατε.
3. ἐπεὶ οὖν τὴν πολυπληθίαν ὑμῶν ἐν ὀνόματι Θεοῦ
ἀπειλήφα ἐν Ὀνησίμῳ, τῷ ἐν ἀγάπῃ ἀδιηγῆτῳ, ὑμῶν
δὲ ἐν σαρκὶ ἐπισκόπῳ, ὃν εὐχομαι κατὰ Ἰησοῦν Χρι-
στὸν ὑμᾶς ἀγαπᾶν καὶ πάντα ὑμᾶς αὐτῷ ἐν ὁμοιότητι εἶναι.
20 εὐλογητὸς γὰρ ὁ χαρισάμενος ὑμῖν ἀξίοις οὖσι τοιοῦτον
ἐπίσκοπον κεκτηῖσθαι.

14. ἐπιτυχεῖν LSA: μαρτυρίου g: μαρτυρίου ἐπιτυχεῖν G. 15. μα-
θητῆς εἶναι L: + dei SA: + τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἑαυτὸν ἀνενεγκόντος Θεῷ
προσφορὰν καὶ θυσίαν Gg (Ἐφεσ. 5,2). ἰδεῖν ἐσπουδάσατε: λ. Gg
16. ἐπεὶ: λ. LA: οὖν: γὰρ L. 18. δὲ S: λ. SA. ἐν σαρ-
κὶ GL: λ. SAG.

(Ἀπόδοσις εἰς ἀπλὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν)*

Ἰγνάτιος, ποῦ ἐπίσης καὶ «Θεοφόρος» ὀνομάζομαι,
(ἐπειδὴ βαπτισθεὶς δικαιουῖμαι ὡς χριστιανὸς νὰ φέρω καὶ
τὸ ὄνομα τοῦτο), ἀπευθύνομαι πρὸς τὴν ἀξιομακάριστον ἐκ-
κλησίαν τῆς Ἐφέσου εἰς τὴν Ἀσίαν, τὴν εὐλογημένην μέσα εἰς
τὸ ἄπειρον μέγεθος τοῦ Θεοῦ Πατρὸς, ὁ ὁποῖος φύσει γεμίζει
(περιλαμβάνει καὶ περιέχει) τὰ πάντα¹, τὴν προωρισμένην
προαιωνίως νὰ ζῆ πάντοτε εἰς δόξαν Θεοῦ διαρκῆ, ἀπαρα-
σάλευτον (μὴ ἀλλάζουσα τρόπους καὶ φρονήματα καὶ χωρὶς
νὰ ἐκτρέπεται σὲ κακοδοξίας), ποῦ εἶναι ἠνωμένη καὶ ἔχει ἐκλεγῆ
νὰ ζῆ μὲ τὸ ἀληθινὸν πάθος τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ, κατὰ
τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Θεοῦ ἡμῶν²,
εὐχομαι νὰ χαίρῃ (καὶ νὰ εὐδοκιμῇ) εἰς πλεῖστα (ἀγαθὰ) μὲ
τὴν βοήθειαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ μὲ χαρὰν ἀμωμον»,

* Σημ. Ἐκτενῆ σχόλια παρατίθενται ἐν τέλει τῆς Ἐπιστο-
λῆς. Ἐνταῦθα σημειοῦνται μόνον παραπομπαὶ εἰς χωρία τῶν Γραφῶν καὶ
διασαφήσεις τινὲς ἀπαραίτητοι.

1. Ἐφ. 3,19. 2. Πβλ. Ἐφ. 1,3-23.

(ἀγνήν, καθαρὰν καὶ ἀγίαν, ὥστε νὰ μὴ ταράζεται ἀπὸ καμμίαν κηλίδα κακοδοξίας).

1. 1. Μὲ ἐξαιρετικὴν εὐχαρίστησιν ἐδέχθηκα μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὸ πολυαγάπητόν σου ὄνομα, τὸ ὁποῖον ἔχετε ἀποκτήσει δικαίως, σύμφωνα μὲ τὸ μέγεθος τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης σας πρὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, πού εἶναι ὁ Σωτὴρ ὅλων μας· ἐπειδὴ εἴσθε μιμηταὶ τοῦ Θεοῦ³, ἀφοῦ ἐξαναζωντανέψατε τὸ συγγενικὸν ἔργον πού ἔγινε μὲ τὸ αἷμα τοῦ Θεοῦ, τελείως ἐξετελέσατε τοῦτο. 2. Διότι, μόλις ἠκούσατε ὅτι μεταφέρομαι δέσμιος ἀπὸ τὴν Συρίαν χάριν τοῦ κοινοῦ Ὀνόματος (τοῦ χριστιανοῦ) καὶ τῆς κοινῆς Ἐλπίδος (πού εἶναι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ διὰ τοῦ Ὁποίου ἐλπίζομεν νὰ σωθῶμεν), ἐσπεύσατε νὰ μὲ προῦπαντήσητε· ἔχω δὲ τὴν ἐλπίδα (εἰς τὸν Κύριον) νὰ κατορθώσω διὰ τῆς προσευχῆς σας ν' ἀντιμετωπίσω ἐπιτυχῶς τὰ θηρία εἰς τὴν Ρώμην, ὥστε ν' ἀξιοθῶ ν' ἀναδειχθῶ μαθητῆς (τοῦ Κυρίου γνήσιος). 3. Ἀφοῦ λοιπὸν ἀπήλαυσα, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, τὸ μέγα πλῆθος ὅλων σας εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ὀνησίμου, πού δύσκολα περιγράφεται τὸ πόσον εἶναι ἀξιαγάπητος καὶ πού εἶναι ὁ κατὰ σάρκα Ἐπίσκοπός σας, εὐχομαι νὰ τὸν ἀγαπᾶτε κατὰ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν⁴ (κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χ.) καὶ ὅπως ὅλοι σας γίνετε ὅμοιοί του⁵. Εὐλογητὸς λοιπὸν νὰ εἶναι Ἐκεῖνος πού σᾶς ἐχάρισε τέτοιον Ἐπίσκοπον, ἐπειδὴ εἴσθε ἄξιοι.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΙΟΝΗΣ
Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

3. Ἐφ. 5,1. 4. Πβλ. Ρωμ. 15,5. 5. Πβλ. Μαγν. 2. 5,1 ἔ. Ρωμ. 1,1. Φιλαδ. 7,2.

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Κοσμεῖ τὴν Ἐκκλησίαν μας.

Συνεπληρώθη ἐν ἔτος ἀφ' οὗ εἶδε τὸ φῶς ἡ ἐφημερίς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας («Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια»). Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, χάρις εἰς τὸν διευθύνοντα αὐτὴν Σεβ. Μητροπολίτην Ρωγῶν κ. Καλλίνικον καὶ τὸ ἄξιον συντακτικὸν προσωπικόν της, ἐπέτυχε νὰ καταστήσῃ πολυάριθμον ἀγνωστοὶν κοινὸν καὶ προεκάλεσεν εὐμενεῖς κριτικὰς, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰς στήλας τοῦ κοσμικοῦ ἡμερησίου καὶ περιοδικοῦ Τύπου.

Καὶ δικαίως. Διότι ἡ «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» ἐμφανίζει κάθε κύριον στοιχεῖον πὸν ἀπαιτεῖ ἡ δημοσιογραφικὴ δεοντολογία. Ζῶσαν ἀρθρογραφίαν. Καίρια σχόλια. Ρεπορτάζ ἀπτόμενα τοῦ κοινοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἐποικοδομητικὰς ἐπιφυλλίδας. Πλουσίαν προβολὴν τῆς επικαιροῦτος διὰ φωτογραφιῶν. Ἠγγυημένην εἰδησεογραφίαν. Πρὸ παντός δὲ πνεῦμα πηγάζον ἐκ τοῦ ὑγιoῦς ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος καὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦτου πρῶτιστα ἀποβλέπον. Εἶναι ἐφημερίς τεχνικῶς ἀριτία καὶ συνάμα προικισμένη μὲ πολιτισμένην καὶ εἰρηρικὴν γλῶσσαν. Ἀληθὲς στόλισμα τῆς Ἐκκλησίας μας.

Τῆς εὐχόμεθα μακροήμερον καὶ πρόοδον, ἐπ' ἀγαθῶ τοῦ ἑλληνικοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ. Καὶ συνιστῶμεν εἰς τὸν Ἐφημεριακὸν μας Κληρὸν, πὸν πολλὰ ἤδη προσέφερον εἰς τὴν διάδοσίν της, νὰ μὴ πάσῃ τρέφων δι' αὐτὴν τὸ στοργικὸν ἐνδιαφέρον του.

Ὁ χρυσορρῶς Ἰωάννης.

Τὴν 13ην Νοεμβρίου, ἡ Ἐκκλησία μας τιμᾷ τὴν μνήμην τοῦ λαοφιλεστεροῦ ἐκ τῶν Ἀγίων Πατέρων της, Ἰωάννου Ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Χρυσοστόμου († 407).

Ἡ ζῶσα ἑσασεὶ φήμη τοῦ ἱεροῦ τοῦτου Πατρὸς ὀφείλεται ἀφ' ἐνὸς εἰς τὴν ἐντυπωσιακὴν εὐφράδειάν του ὡς κήρυκος τοῦ θείου λόγου, τῆς ὁποίας τὸ κάλλος καὶ τὴν δύναμιν μαρτυροῦν τὰ σωζόμενα ὁμιλητικὰ κείμενά του, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸν ἐκθαμβωτικὸν βίον του ὡς κληρικοῦ.

Ὁ ἱ. Χρυσόστομος ἐπῆρξεν ἀπὸ τὰ μέγιστα ἐκεῖνα ἀναστήματα τῆς Θ. Χάριτος, πὸν ὄχι μόνον εἰς τὴν ἐποχὴν των ἀλλ' ἀενάως στολιζοῦν καὶ ὠφελοῦν τὴν Ἐκκλησίαν ὡς ἐλκυστικά πρότυπα μιμήσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Φωτίζουσιν, ἐμπνέουσιν, οἰκοδομοῦν τὰς πιστὰς ψυχὰς κάθε γενεᾶς καὶ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης. Ἰδιαιτέρως ὁμως ἀσκοῦν εὐεργετικὴν ἀκτινοβολίαν εἰς τὰ πνεύματα τῶν ποιμένων καὶ διδασκάλων τοῦ χριστιανισμοῦ πληρώματος, διὰ τῆς προβολῆς διδαγμάτων καὶ διὰ τῆς διανοίξεως φωτεινῶν ὁριζῶντων.

Ἡ ἐντιτύφησης λοιπὸν εἰς ὅ,τι μᾶς κατέλιπεν ἡ γραφὴς καὶ ἡ φωνὴ τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου καὶ μάλιστα εἰς τὰς καλὰς μεταφράσεις πὸν ὑπάρχουσιν εἰς τὴν χώραν μας, εἶναι διὰ τοὺς ἐργάτας τοῦ νοητοῦ Ἀμπελώνος ἀξία θεομῆς ουσιάσεως. Διότι καὶ τοὺς καταρτίζει καὶ τονώνει τὸν ζῆλον των.

Ἀπὸ Τελώνης, Ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ.

Τὸ πρῶτον βιβλίον εἰς τὸν κανόνα τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι τὸ κατὰ Ματθαῖον Ἅγιον Εὐαγγέλιον. Ὁ θεόπνευστος συγγραφεὺς του, εἷς τῶν Δώδεκα Μαθητῶν, ἦτο πρὸ τῆς κλήσεώς του ὑπὸ τοῦ Κυρίου τελώνης. Ἦσκει δηλαδὴ ἐπάγγελμα ἐπονείδιστον. Διότι ὁ τελώνης ἦτο ἐπιφορισμένος νὰ εἰσπράτῃ ἀπὸ τοὺς ὁμοεθνεῖς του τοὺς ἐπιβαλλομένους ὑπὸ τῶν Ρωμαίων εἰς τὸν ὑπὸ ζυγὸν τελοῦντα ἐβραϊκὸν λαὸν φόρους. Καὶ ὡς ὄργανον τοῦ κατακτητοῦ, ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του πρόσωπον κατὰπτυστον.

Ἐν τούτοις, ὁ Ματθαῖος δὲν ἦτο, ὡς φαίνεται, πεπωρωμένος ἀμαρτωλός. Ἠκολούθησε τὸν Ἰησοῦν, ἔγινε μύστης του καὶ μάλιστα καὶ βιογράφος του. Οὕτως, ὁ ἄνθρωπος πὸν ἠσχολεῖτο ἄλλοτε μὲ τὴν μέτρησιν νομισμάτων, ἀπέβη κατόπιν ταμίας ἀνεκτιμῆτου θησαυροῦ: τοῦ τῶν θείων ἀληθειῶν. Διότι, ὄντως, τὸ Εὐαγγέλιόν του τί ἄλλο εἶναι εἰ μὴ — ὅπως καὶ κάθε μέρος τῆς Ἁγίας Γραφῆς — πηγὴ φωτισμοῦ τῶν ψυχῶν καὶ ἐμπλουτισμοῦ των μὲ τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος;

Ἡ Ἐκκλησία τὸν τιμᾷ τὴν 16ην Νοεμβρίου, ὡς ἐν ἀπὸ τὰ πλέον λαμπρὰ ἔμψυχα λάφυρα τῆς Θείας Χάριτος.

ΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ ΕΝ Τῃ ΚΑΙΝῃ ΔΙΑΘΗΚῃ

Α΄

Ἡ φαινομενολογικὴ ἐξέτασις τῶν σχέσεων Καινῆς Διαθήκης καὶ χριστιανικῆς λατρείας ὑποδεικνύει, ὅτι τὰ κείμενα τῆς Καινῆς Διαθήκης διαποτίζονται ὑπὸ λειτουργικοῦ πνεύματος, εἴτε κατοπρίζοντα ζώσας ἐκφάνσεις τῆς λειτουργικῆς ζωῆς τῶν πρώτων Χριστιανῶν, εἴτε παρουσιάζοντα τὸ θεολογικὸν καὶ δογματικὸν ὑπόβαθρον τῆς ζωῆς ταύτης.

Ἡ νεωτέρα ἐρμηνεία δύναται νὰ ὑποδείξη, ὅτι τὰ Εὐαγγέλια ποικιλοτρόπως ἀναφέρονται εἰς τὴν λατρείαν. Ταῦτα εἶναι ἀφ' ἑνὸς ὅλως ἀξιόπιστοι ἱστορικαὶ μαρτυρίαι περὶ τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἀφ' ἑτέρου ἢ ἔκφρασις τῆς ζωῆς πίστεως πρὸς αὐτὸν καὶ τῶν βιωμάτων, ἅτινα εἶχον τὰ μέλη τῆς πρώτης Ἐκκλησίας ἐκ τῆς μετ' αὐτοῦ ἐπικοινωνίας. Οὕτω τὰ γεγονότα τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιγείου ὑπάρξεώς Του θεωροῦνται ὡς τύποι καὶ σύμβολα τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μυστικῆς αὐτοῦ παρουσίας, ἣτις ἐκδηλοῦται πρὸ πάντων ἐν τῇ μυστηριακῇ ζωῇ. "Ὅταν γίνηται λόγος περὶ τοῦ ζῶντος ὕδατος ἢ περὶ καθαρῶν ἢ περὶ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἄρτων κ.τ.λ., ἀσφαλῶς συνυπονοοῦνται τὸ ἱερὸν Βάπτισμα καὶ ἡ Θ. Εὐχαριστία. Τὸ μυστήριον τῆς Θ. Εὐχαριστίας ἐτελεσιουργεῖτο πολὺ πρὶν ἢ γραφοῦν τὰ Εὐαγγέλια καὶ αἱ Ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀπ. Παύλου. Αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο διαφορετικαὶ διατυπώσεις τῶν κειμένων τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐξηγοῦνται ἀκριβῶς ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι τὰ κείμενα ταῦτα διαποτίζονται ὑπὸ τοῦ λειτουργικοῦ πνεύματος. Ταῦτα ἀπεικονίζουν προφανῶς πτυχὰς τῆς λειτουργικῆς ζωῆς τῆς πρώτης χριστιανικῆς γενεᾶς (J. A. Jungmann, *Missarum Sollemnia*⁴, τόμ. 2, Wien—Freiburg—Basel 1962, σ. 243-244).

Τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης εἶναι πολύτιμοι πηγαὶ διὰ τὴν διερεύνησιν τῆς ἱστορίας τῆς χριστιανικῆς λατρείας. Ἀσφαλῶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συμφωνήσῃ τις μετὰ τῶν ἰσχυριζομένων, ὅτι ἐν τοῖς βιβλίοις τῆς Καινῆς Διαθήκης τὸ λειτουργικὸν ἐνδιαφέρον ἔχει τὸ πρωτεῖον ἔναντι πάντων τῶν ἄλλων θεολογικῶν στοιχείων. Παρὰ ταῦτα ἀπὸ μακροῦ ἔχει ἀναγνωρισθῆ, ὅτι τὰ βιβλία ταῦτα περιέχουν πλεῖστα στοιχεῖα ἐκ τῆς λειτουργικῆς ζωῆς τῆς πρώτης Ἐκκλησίας εἰς τρόπον, ὥστε δύναται καὶ ἐπιβάλλεται νὰ χρησιμοποιῆ τις τὴν Καινὴν Διαθήκην ὡς πηγὴν διὰ τὴν μελέτην τῆς ζωῆς ταύτης. Ἰδοὺ παραδείγματά τινα: Τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον δύναται κατ' ἐξοχὴν νὰ χρησιμοποιηθῆ ὡς πηγὴ διὰ τὴν μελέτην τοῦ ζητήματος τῆς πρωτοχριστιανικῆς λατρείας. Ἐκ τῶν σκοπῶν τοῦ Εὐαγγελίου τούτου εἶναι τὸ νὰ παρουσιάσῃ τις σχέσιν μεταξὺ τῆς λατρείας τῶν πρώτων χριστιανικῶν κοινοτήτων καὶ τοῦ ἱστορικοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ «ἀντιδοκητισμὸς» τοῦ Ἰωάννου ἔχει σχέσιν τόσον πρὸς τὸν ἱστορικὸν Ἰησοῦν, ὅσον καὶ πρὸς τὸν ἐν τοῖς μυστηρίοις τῆς Ἐκκλησίας παρόντα Χριστόν. Ὁ τρόπος οὗτος θεωρήσεως ἀντιτίθεται πλήρως πρὸς τὰς ὑπὸ τοῦ R. Bultmann διατυπωμένας ἀπόψεις ἐν τῷ Ὑπομνήματι αὐτοῦ εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον. Ὁ Bultmann ἀμφισβητεῖ, ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο ἐνδιαφέρεται διὰ τὰ Μυστήρια. Οὗτος βλέπει ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ μόνον τὸ ἐν στοιχεῖον τῆς Ἀποκαλύψεως, τὸν λόγον. Δι' αὐτό, διὰ νὰ στηρίξῃ τὸν ἰσχυρισμὸν του, ὅτι δῆθεν τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο ἔχει ἀρνητικὴν στάσιν ἔναντι τῶν Μυστηρίων, ἀναγκάζεται διὰ τῆς χρήσεως τῆς μεθόδου τοῦ Προκρούστου νὰ θεωρῆ σημαντικὰ χωρία τοῦ Εὐαγγελίου ὡς μεταγενεστέρως προσθήκας καὶ παρεμβολὰς (Oscar Cullmann, *Urchristentum und Gottesdienst*, β' ἔκδ., Zürich 1950, σ. 38 ἔξ., 112-114, 59).

Ἐξ ἄλλου θὰ ἔπρεπε νὰ τονισθῆ, ὅτι θὰ ἦτο ψευδαίσθησις καὶ σφάλμα, ἐὰν ἠθέλομεν νὰ ἀνεύρωμεν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Ἰωάννου πολλὰ καθαρῶς λειτουργικὰ στοιχεῖα. Ὁ W. Raney, λ.χ., διὰ τῆς μεθόδου τῆς συγκρίσεως πρὸς τὸν

ρυθμὸν σημητικῶν ὕμνων, προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι πολλὰ τεμάχια τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου παρουσιάζουν ὕμνους, οἵτινες ἐψάλλοντο οἶονεὶ ὡς προανάκρουσμα ἢ ὡς ἐφύμνιον ἐν συνδουασμῷ μετὰ τῶν ἀναγνασμάτων τῆς χριστιανικῆς λατρείας (W. H. Raney, *The relation of the fourth Gospel to the Christian Cultus*, 1933). Ἐξ ἄλλου ὁ O. Cullmann παρουσιάζει τὴν τάσιν νὰ ἀνευρίσκῃ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Ἰωάννου λειτουργικὰς διδαχὰς (O. Cullmann, ἔ. ἀ., σ. 26). Ἴσως νὰ ὑπάρχῃ πυρὴν ἀληθείας εἰς τὰς ἀπόψεις ταύτας. Ἀκριβέστερον καὶ ὀρθότερον θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον παρουσιάζει οὐ μόνον εἰς τινὰς περιπτώσεις αὐτὴν τὴν λειτουργικὴν ζῶην τῶν πρώτων χριστιανικῶν κοινοτήτων, ἀλλὰ, κυρίως καὶ πρὸ πάντων, τὴν θεολογικὴν βάσιν καὶ τὸ δογματικὸν θεμέλιον τῆς λειτουργικῆς ταύτης ζωῆς.

Πολύτιμοι πηγαὶ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς χριστιανικῆς λατρείας εἶναι πάντως αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀπ. Παύλου. Ὅτι ἀκριβῶς αἱ ἐπιστολαὶ αὗται περιέχουν πολὺ λειτουργικὸν ὕλικὸν ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Ἀπ. Παῦλος, ὅταν συνέτασσε τὰς ἐπιστολάς αὐτοῦ, εἶχεν ἐν πνεύματι ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν λειτουργικὴν σύναξιν τῶν πιστῶν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας συνήθως αὗται θὰ ἀνεγινώσκοντο. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς προσθέτει εἰς τὰς ἐπιστολάς του καὶ χαρακτηριστικὰς λειτουργικὰς ἐκφράσεις. Ὡς τοιαῦται, λ.χ., θὰ ἦτο δυνατόν νὰ θεωρηθοῦν αἱ ἐξῆς: «Εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν Κύριον, ἦτω ἀνάθεμα. Μαρὰν ἀθά. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ μεθ' ὑμῶν» (Α' Κορ. 1στ', 22-23)· «τῷ Θεῷ χάρις» ἢ «Χάρις τῷ Θεῷ» (Α' Κορ. 1ε', 57. Β' Κορ. θ', 15)· «ὁ ἐπὶ πάντων Θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας» ἢ «ὅς ἐστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν» (Ρωμ. α', 25· θ', 5, Β' Κορ. 1α', 31)· «ἡ χάρις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου Πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν» (Β' Κορ. 1γ', 13) κ.λπ.

Εἶτα καὶ τὸ βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως εἶναι σπουδαία πηγὴ διὰ τὴν μελέτην τῆς παλαιοχριστιανικῆς λατρείας. Ἡ

ἐν τῇ Ἀποκαλύψει περιγραφῇ τῆς ἐν τῷ ὑπερουρανίῳ κόσμῳ προσφερομένης λατρείας εἶναι ἐν πολλοῖς ἀποτύπώσεις τις τῆς ἤδη κρατούσης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ λατρευτικῆς πράξεως. Ὁ θεόπνευστος συγγραφεὺς βλέπει τὸ ὄλον δρᾶμα τῶν ἐσχάτων καιρῶν ὡς ἐκτυλισσόμενον ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς πρωτοχριστιανικῆς λατρείας, ἣτις ἔχει οὕτως εἰπεῖν ἀντιστοιχίας καὶ προβολὰς εἰς τὸν ἐρχόμενον Αἰῶνα καὶ εὐρίσκει ἐν αὐτῷ τὴν τελειωσίαν της. Οὕτω πᾶν ὅ,τι τελειουργεῖται ἐν τῇ πρωτοχριστιανικῇ λατρευτικῇ συνάξει ἐμφανίζεται οἷον εἰς ἢ ἐκ τῶν προτέρων βίωσις ἐκείνου, ὅπερ τελειουργεῖται ἐπὶ τοῦ οὐρανόυ θυσιαστηρίου. Οὕτως ἐξηγεῖται διατὶ ἡ Ἀποκάλυψις ἐξεικονίζει πολλακίς καὶ ποικιλοτρόπως τὰ λειτουργικὰ ἔθιμα τῆς πρώτης Ἐκκλησίας (Ἐ.ἀ., σ. 11. Περισσότερα σχετικῶς ἰδὲ ἐν Παν. Μ π ρ α τ σ ι ὡ τ ο υ, Ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἀπ. Ἰωάννου, ἐν Ἀθήναις 1950, σ. 50 ἐξ.).

Τούτων οὕτως ἐχόντων εἶναι προφανές, ὅτι ἡ Καινὴ Διαθήκη εἶναι πολῦτιμος πηγὴ τῆς λειτουργικῆς Ἐπιστήμης.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ι Σ

Λόγῳ μεγάλης ἐλλείψεως χάρτου, εἴμεθα ἠναγκασμένοι, ὅπως παύσωμεν χορηγοῦντες παντὸς εἶδους ἀνάτυπα ἐκ τῶν δημοσιευομένων ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς Περιοδικοῖς ἄρθρων, πλὴν τῶν ἐν τῇ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» δημοσιευομένων ἐπιστημονικῶν μελετῶν, εἰς τοὺς συγγραφεῖς τῶν ὁποίων θὰ δίδωμεν ἑκατὸν (100) καὶ μόνον ἀνάτυπα. Συγχρόνως εἴμεθα ἠναγκασμένοι, ὅπως περιορίσωμεν μέχρι τοῦ κατωτάτου δυνατοῦ ὁρίου τὰς σελίδας τῶν Περιοδικῶν μας.

Ἐκ τῆς Διευθύνσεως

προσιτὰ διδασκῆρια. Ἀπὸ τῆ μὀρφωση τῆς Θωμαΐδας «κατ' οἶκον» φαίνεται πὼς ἦταν εὐποροὶ οἱ γονεῖς της.

Πρόσεξαν οἱ γονεῖς τῆς Θωμαΐδας τὸ Ζήτημα τῆς μὀρφωσης. Παρ' ὅτι στίς μέρες ἐκεῖνες καὶ τὰ γράμματα ἦσαν δύσκολα καὶ τὰ κορίτσια δὲ νόμιζαν πὼς ἐξίσου μὲ τὰ ἀγόρια δικαιοῦνται παιδείας, μολαταῦτα δὲ θέλησαν ν' ἀδικήσουν τὴν κόρη τους. Ἡ χριστιανικὴ ἀντίληψη ἦταν καὶ εἶναι νὰ καλλιεργοῦνται τὰ γράμματα. Νὰ προσφέρεται ὅσο τὸ δυνατό περισσότερη καὶ φωτισμένη μὀρφωση καὶ παιδαγωγία στὴ νεότητα, χωρὶς καμιὰ διάκριση φύλου. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ παράδοση ποῦ ξεκινᾶ ἀπὸ τοὺς πρῶτους χρόνους τοῦ χριστιανισμοῦ καλλιεργεῖ, ὑποστηρίζει καὶ τιμᾶ τὰ γράμματα. Οἱ καλοὶ γονεῖς ὀφείλουν, καὶ τὸ κάνουν, μὲ κάθε θυσία νὰ μορφώνουν τὰ παιδιὰ τους.

Ἡ μητέρα τῆς Θωμαΐδας, ξέροντας καλὰ τὴν ἀξία τοῦ παραδείγματος, συχνὰ τὴν ἔπαιρνε, ἀπὸ μικρὴ, μαζί της ὅταν ἐπισκεπτόταν ἀρρώστους, φτωχοὺς γέροντες ἢ ἀνήμπορους ἀνθρώπους. Μὲ χαρὰ παρατηροῦσε, ὅτι ἡ κόρη της αἰσθανόταν ἰδιαίτερη συμπάθεια κι ἀγάπη πρὸς ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἀδελφούς της. "Ἦθελε νὰ συνοδεύει τὴ μητέρα της καὶ μάλιστα καμιὰ φορὰ καὶ τὴν παρακινουῖσε νὰ ἐπισκέπτονται, προπαντός, οἰκογένειες μὲ μικρὰ παιδιὰ.

Ἡ διπλὴ ὀμορφιὰ τῆς Θωμαΐδας.

Ἡ Θωμαΐδα μεγάλωνε κι ὠρίμαζε μὲ τέτοια ἰδανικά. Δὲν ὑπῆρξε μόνο κόρη προικισμένη μὲ ψυχικὰ χαρίσματα καὶ μὀρφωση. Εἶχε καὶ μιὰ διακριτικὴ ὀμορφιὰ ποῦ ἔφτανε τὰ ὄρια τῆς καλλονῆς. Ἦταν φυσικὸ μιὰ κόρη μὲ τόσα προσόντα καὶ χαρίσματα νὰ ἐντυπωσιάζει καὶ νὰ προκαλεῖ τὴν προσοχὴ τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος μέσα στὸ ὁποῖο μεγάλωνε. Τὴ Ζήτησαν πολλοὶ σὲ γάμο, πλοῦσιοι καὶ μὲ κοινωνικὴ θέση. Ἀλλὰ οἱ γονεῖς της προτιμοῦσαν νὰ βροῦν ἓνα νέο μὲ πνευματικὰ προσόντα, μὲ χριστιανικὴ ἀντίληψη καὶ ζωὴ. Πίστευαν, ὅτι μόνο ἓνας νέος μὲ χριστιανικὲς ἀρχές θὰ μπορούσε νὰ κάνει εὐτυχισμένη τὴν κόρη τους. Ἐνας τέτοιος ἐκλεκτὸς νέος, κοινῆς καταγωγῆς χωρὶς πλοῦτο, ἔγινε μὲ τὴν ἐκλογὴ τῶν γονιῶν της καὶ τὴ συγκατάθεση καὶ τῆς ἴδιας, ὁ σύντροφος τῆς ζωῆς της. Μαζί του ἀνάστησαν καὶ παιδιὰ.

Τὸ κάλλος δὲν πρέπει νὰ σπρώχνει τὴ γυναῖκα στὴ ματαιοφροσύνη, σ' ἐπίδειξη, σ' ἐπιπολαιότητα καὶ κουφότητα.

Χωρίς ήθικά κεφάλαια, πραγματικές και βασικές ἀρετές, γίνεται ἡ ὁμορφιά πηγή κακῶν καὶ πληγὴ ἀθεράπευτων καταστάσεων. Δὲν εἶναι λίγα τὰ θύματα σὲ κάθε κοινωνία κι ἐποχὴ. Ἐὰν ἡ σωματικὴ ὠραιότητα συνδυαστεῖ μὲ τὴν ψυχὴ, τὴ στολισμένη μὲ τίς εὐγενικὲς ἀρετές ποὺ στολίζουν τὴ γυναῖκα καὶ τῆς δίνουν ἀξία, τότε εἶναι ὀλοκληρωμένη.

Ἄλλὰ τὰ προσόντα ποὺ ἀπαιτοῦνται γιὰ τὴ φρόνιμη γυναῖκα, πρέπει νὰ κοσμοῦν, ἀνάλογα καὶ τὸν ἄντρα. Γιὰ νὰ διεκδικήσῃ θέσῃ ἀξιόζηλη, ἔντιμου καὶ καλοῦ συζύγου καὶ στοργικοῦ πατέρα. Φαίνεται τέτοιος ἐκλεκτός νέος ὑπῆρξε καὶ ὁ σύζυγος τῆς Θωμαΐδας.

Τὸ σπίτι δὲ θεμελιώνεται πάνω σὲ ὑλικά κεφάλαια μόνον. Χρήσιμα κι αὐτὰ γιὰ τὴ συντήρηση, τὴ μόρφωση τῶν παιδιῶν μας, γιὰ κάθε λογῆς ἀνάγκες, ἀλλὰ δὲν ἐπαρκοῦν αὐτὰ καὶ μόνον. Ἐτσι βλέπουμε εὐπορες οἰκογένειες νὰ ταλαιπωροῦνται, νὰ διαλύονται. Τὰ παιδιά τους ἐπηρεασμένα ἀπὸ τὸ κακὸ παράδειγμα νὰ γίνονται ἄσωτα καὶ ἀπρόκοφτα. Κι ἀντίθετα οἰκογένειες μὲ λίγους πόρους, ἀλλ' ἔντιμες ν' ἀναδείχνουν καλοὺς γόνους.

Εἶναι ἀπὸ τὰ σοβαρὰ λάθη νὰ ἐπιδιώκουν οἱ πλούσιοι γονεῖς ν' ἀποκτήσουν πλούσιους γαμπροὺς ἢ νύφες. Τὸ ἀντίστροφο θὰ ἴταν τὸ λογικότερο. Κι αὐτὸ θὰ γινόταν ἂν ὁ γάμος δὲ θὰ εἶχε χαρακτῆρα συναλλαγῆς. Εἶναι ἀπὸ τὰ σφάλματα τῆς κοινωνίας τὸ ὅτι τὰ συνοικέσια, μεταβλήθηκαν σὲ ἐμπορικοὺς συνεταιρισμούς. Δὲ κυτῶνε ποιόν καὶ ποιά παίρνουν, ἀλλὰ πόσα ἔχει καὶ τὰ τέτοια. Εἶναι παράξενο λοιπὸν τὰ ναυάγια;

Ὁ ἰ. Χρυσόστομος διαμαρτύρεται —καὶ τότε ὑπῆρχαν κακὰ παραδείγματα— ἔντονα ἐνάντια στὴν κάκιστη συνήθεια τῆς προίκας. Λέγει χαρακτηριστικά: «Μυριάκις ἄς χαθοῦν κι ἄς ἀπολεσθοῦν τὰ προικῶνα. Τὸ «δικό σου» καὶ τὸ «δικό μου» ἀνάμεσα στοὺς συζύγους. Ἄφοῦ —παρατηρεῖ εὐστοχα— τὰ σώματά σας ἐνώνονται σ' ἓνα, μὲ τὸ μυστήριον τοῦ γάμου, πῶς τὰ περιουσιακά, τὰ ὑλικά, σὰς χωρίζουν;».

Ἐκλογή συζύγου.

Ἡ Θωμαΐδα, ὅπως ἀναφέρθηκε πρὶν συμμορφώθηκε μὲ τὴν ἐπιθυμία τῶν γονιῶν τῆς καὶ δέχτηκε πρόθυμα τὸ νέο ποὺ τῆς πρότειναν, γιὰ τὸν ἤξερε ὡς τίμιον, φίλεργον,

μέ ἦθος καὶ χαρακτήρα. Τὸν ἐμπιστεύτηκε γιὰ νὰ φκιάσουν τὸ σπίτι τους.

Αὐτὴ ἡ ἐμπιστοσύνη τῆς Θωμαΐδας στὴν κρίση τῶν γονιῶν της, συνδυασμένη καὶ μὲ τὴ δική της πρόκριση, εἶναι ὁ καλύτερος τρόπος ἐκλογῆς. Οἱ γονεῖς δὲν πρέπει αὐθαίρετα νὰ κανονίζουν τὴν τύχη καὶ τὸ μέλλον τῶν παιδιῶν τους. Ἄλλὰ καὶ τὰ παιδιά νὰ προστρέχουν στὴν πείρα τῶν γονιῶν τους, νὰ ζητοῦν καὶ τὴ γνώμη καὶ τὴν εὐχή τους. Μόνον ἔτσι δείχνουν τὸ σεβασμὸ τους στοὺς γονεῖς ποὺ πολὺ μόχθησαν γι' αὐτά, καὶ οἱ γονεῖς νὰ σέβονται κι ἐκεῖνοι τὴν ἐκλογή τοῦ παιδιοῦ τους. Κι ἂν δὲν ἔχουν πραγματικούς καὶ σοβαροὺς λόγους, νὰ μὴ δυσκολεύουν τὸ γάμο τους.

Ἡ Θωμαΐδα σὰ σύζυγος καὶ νοικοκυρά, σὰ μάνα τῶν παιδιῶν της, ἔδειξε ἐξαίρετα προσόντα χριστιανῆς γυναίκα. Ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ συνεννόηση μὲ τὸν ἄντρα της, δίνοντάς του τὸ προβάδισμα, ὑπῆρξε ἄσπογη, ὅπως καὶ ἡ τιμὴ κι ὁ σεβασμὸς τοῦ συζύγου της πρὸς αὐτήν. Ἡ Θωμαΐδα, ὅπως εἶδε στὸ πρόσωπο τῶν γονιῶν της, ἀκολουθοῦσε πιστὰ τὸ παράγγελμα τοῦ Παύλου ποὺ συνιστᾷ στὶς χριστιανὲς γυναῖκες νὰ εἶναι ὑποχωρητικές, νὰ σηκώνουν πρόθυμα «ἀλλήλων τὰ βάρη», νὰ εἶναι πειθαρχικὲς καὶ φίλανδρες, ν' ἀγαποῦν καὶ ν' ἀφοσιώνονται στοὺς συζύγους τους. Νὰ ζοῦν σεμνά, νὰ ἀφιερώνονται καὶ νὰ φροντίζουν τὸ σπίτι τους, καὶ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν τους. Νὰ μὴ εἶναι φιλάρεσκες καὶ προκλητικές.

Ἡ Θωμαΐδα ἀναδείχθηκε ὄχι μόνο ἀφοσιωμένη σύζυγος καὶ πιστὴ μέχρι αὐτοθυσίας, ἀλλὰ κι ἄριστη μάνα. Τὰ παιδιά τους τὰ θεωροῦσε πολῦτιμο θησαυρό, ποὺ τῆς τὰ ἐμπιστεύθηκε ὁ Θεὸς στὰ μητρικά της χέρια. Τὰ ἀγαποῦσε μ' ὅλη τὴ στοργή, ἀλλὰ μὲ τὴ φωτισμένη ἐκείνη ἀγάπη, ποὺ ξέρεي νὰ συνταιριάζει, κατὰ τίς περιστάσεις, τὴν αὐστηρότητα μὲ τὴν ἐπιείκεια, τὴν παιδαγωγικὴ τιμωρία μὲ τὴν τρυφεράδα.

Ἡ ἡρώιδα μας, Θωμαΐδα, παρὰ τὰ οἰκογενειακὰ βάρη καὶ τὴ μέριμνα τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδιῶν της δὲν ἔπαυσε οὔτε πρὸς στιγμή νὰ δείχνει στοὺς φτωχοὺς τὴ στοργή της, ὅσο τῆς ἐπέτρεπαν τὰ οικονομικὰ τῆς οἰκογένειάς της. Ἐβρισκε πάντα χρόνο νὰ διαθέτει καὶ γιὰ τὰ ἐξωσπιτικά της χριστιανικὰ καθήκοντα. Δὲν πρέπει ἡ καλὴ χριστιανὴ ν' ἀρνιέται τὴν προσφορὰ σὲ χρῆμα, σὲ ἐκδούλευση, σ' ἔργα

εύποιίας, γιά νά πλουτίζεται καί νά δίνει ἀπ' τήν ἀγάπη της καί στούς ἀπόμοιρους πάσχοντες ἀδελφούς μας. Εἶναι ἀδελφή «ἐλέους», ὅπως προίκισε ὁ Θεός τή γυναίκα μὲ καρδιά ν' ἀγαποῦν.

Τὸ οἰκογενειακό της δράμα.

Ὁ σύζυγος τῆς Θωμαΐδας γιά λόγους ἐργασίας, ἀσκοῦσε ἐμπόριο, συχνά ἀπουσίαζε ἀρκετὲς μέρες ἀπὸ τὸ σπίτι του, γιὰτὶ οἱ δουλειές του ἀπαιτοῦσαν αὐτὲς τὶς ἐξόδους. Συνέβη σ' ἓνα τέτοιο χρόνο ἀπομάκρυνσής του, αὐτὸ τὸ τραγικὸ κι αἱματηρὸ ἐπεισόδιο.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς πολὺ στενοὺς συγγενεῖς τοῦ ἄντρα της, ὁ πεθερός της, ἔβαλε στὸ μάτι τῆ νέα ἀκόμα κι ὁμορφὴ Θωμαΐδα. Τῆς ἐκμυστηρεύεται τὸν ἔρωτά του. Τῆς ζητάει νά δεχθεῖ τὶς προτάσεις του. Τὴν καθησυχάζει ὅτι δὲ θὰ ἔχει συνέπειες οἰκογενειακῶν διαφωνιῶν μὲ τὸ σύζυγό της κ.λπ. Ἡ Θωμαΐδα ἐκπληκτικὴ καὶ τελείως ἀνύποπτη, ἄκουε γιά πρώτη φορὰ στὴ Ζωὴ της καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸν πατέρα τοῦ συζύγου της τέτοιες ἀνήθικες καὶ πρόστυχες προτάσεις. Ἦταν ἐπομένως πολὺ φυσικὸ ν' ἀποκρούσει ἢ τόσο σεμνὴ κι ἀγία Θωμαΐδα, μὲ βδελυγμία κι ἀποτροπιασμὸ ἀφάνταστο τὸν διαφθορέα κι ἐπίβουλο.

Γιά νά μὴ ἐξάπτει τὴ μανία του, προσπάθησε μὲ λόγια συνετὰ καὶ χριστιανικῆς ἀγωγῆς νά τὸν ἀποτρέψει, δηλώνοντάς του νά μὴ τολμήσει νά πραγματοποιήσῃ τὰ ἀμαρτωλὰ σχέδιά του γιὰτὶ δὲν πρόκειται νά κερδίσει τίποτε! Εἶναι, τοῦ εἶπε, ἀποφασισμένη νά παλέψῃ καὶ ν' ἀντισταθεῖ ὅ,τι κι ἂν θὰ τῆς συνέβαινε, ὅσα κι ἂν θὰ τῆς στοίχιζε ἢ ἄρνησὴ της. Τοῦ κάκου ὅμως ἐπικαλέσθηκε ἡ Θωμαΐδα τὴν ἀτιμὴν πράξιν ἐνὸς πατέρα κατὰ τοῦ γιοῦ του! Μάταια τὸν παρακάλεσε νά σεβαστεῖ τὴν τιμὴν τοῦ σπιτιοῦ της, τὸ μέλλον τῶν παιδιῶν της καὶ νά σκεφτεῖ τὴν ἀνείπωτην δυστυχία κι ὀδύνην ποὺ φέρνει αὐτὴ ἢ παράφρονη σκέψῃ νά τολμήσῃ μιὰ τέτοια βέβηλην πράξιν.

Τὸ πάθος τὸν εἶχε κυριεύσει σὲ σημεῖο ποὺ δὲ θὰ δισταζε νά προχωρήσῃ ἀκόμη καὶ στὸ ἐγκλημα! Τὴν ἀπειλησε μὲ τὸ μαχαίρι στὸ χέρι. Δὲν ἐννοοῦσε καμιὰ ἀναβολήν, γιὰτὶ ἦταν βέβαιος ὁ ἀσελγῆς, πὼς ἡ Θωμαΐδα θὰ ἔπαιρνε ὅλα τὰ μέτρα γιά τὴν ἀσφάλειάν της, ἀρκεῖ νά τῆς δινόνταν ἢ εὐκαιρία, κάποιος χρόνος. Τῆς δὴλωσε πὼς θὰ τὴν σκοτώσῃ ἂν μείνῃ ἀνυποχώρητη. Ἡ πάλη ἦταν ἄνιση. Ἡ Θωμαΐ-

δα προτίμησε ήρωικά νά δεχθεῖ τὸ δολοφονικὸ μαχαίρι τοῦ ἄναντρου σάτυρου παρὰ ν' ἁμαρτήσῃ, νά κηλιδώσῃ τὸ στεφάνι τοῦ γάμου, τὴν τιμὴ τῶν παιδιῶν της, νά κολάσῃ τὴν ψυχὴ της ὅσα ἐλαφρυντικά κι ἂν θὰ εἶχε.

Ὁ φαῦλος κι ἔκφυλος ἄνθρωπος ποῦ τὸν εἶχε κυριεύσει τὸ ἀλόγιστο καὶ τυφλὸ πάθος σήκωσε τὸ ὀπλισμένον χέρι του πάνω σὲ μιὰ τόσο ἀφοσιωμένη σύζυγο, γνωστὴ γιὰ τὴν ἀγιότητά της καὶ σ' αὐτὸν τὸν δολοφόνον. Τόλμησε πράγματι νά ξεσχίσει τὸ σῶμα τῆς ήρωικῆς μάρτυρος, τῆς συζυγικῆς πίστης κι ἀφοσίωσης. Ἡ Θωμαῖδα αἰμόφυρτη παραδίνει τὸ πνεῦμα μὲ γενναιοψυχία χριστιανικὴ, μὲ βαθειὰ ἱκανοποίηση γιὰ τὸ μαρτύριό της, πὼς πεθαίνει κρατώντας τὴν τιμὴ της ψηλά, τιμώντας καὶ τὸ σύζυγό της.

Ἡ Ἐξουσία καὶ Δικαιοσύνη τῆς Ἀλεξάνδρειας πληροφορήθηκε τίς τραγικὲς συνθήκες, κάτω ἀπὸ τίς ὁποῖες ἔσφαξε ἓνας ἀδίστακτος σάτυρος μιὰ τίμια οἰκοδέσποινα, γιὰτὶ δὲν θέλησε νά ὑποκύψῃ στίς ἄνομες κι ἄτιμες διαθέσεις τοῦ φονιά. Ἡ ποινὴ ποῦ τοῦ ἄξιζε ἦταν ἓνας κατάπτυστος θάνατος σ' ἓνα σιχαμερὸ ὄν.

Προβάλλεται ὡς παράδειγμα.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Θωμαῖδα τὴν κατέταξε ἀνάμεσα στοὺς ἥρωες καὶ τίς ἡρώιδες τῆς πίστης. Εἶναι τὸ εὐγενικὸ παράδειγμα τῆς πιστῆς χριστιανῆς γυναίκας στὴν ὑπόσχεσή της μπροστὰ στὸ Θεὸ κατὰ τὴν τέλεση τοῦ Μυστηρίου τοῦ γάμου. Τέτοιες πράξεις μεγάλου ήρωισμοῦ εὐσεβῶν γυναικῶν καὶ παρθένων ἔχει καταγράψει πολλὲς τὸ Ἀγιολόγιο τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ἁγία Θωμαῖδα ἀγνή μέχρι τοῦ γάμου καὶ πιστὴ ὡς τὸν τάφο της, βρῆκε πρόωρα κι ἄδικα τὸ θάνατο. Στερήθηκε τὰ παιδιά της καὶ τὰ ἀφῆκε ὄρφανά. Πληγώθηκε ἓνας τίμιος, ἐργατικὸς καὶ πιστὸς στὴν οἰκογενειακὴ στέγη, ἄντρας. Ἀλλὰ δὲν ἦταν δυνατὸ γιὰ μιὰ Θωμαῖδα νά βρεθεῖ μπροστὰ σὲ δῆλημμα. "Ὁχι. Δὲν ταλαντεύθηκε καθόλου στὴν ἐκλογή της. Προτίμησε ἓνα δοξασμένο θάνατο, σκληρὸ κι ἀπάνθρωπο, τραγικὸ, ἀλλὰ τιμημένο.

Ἡ Ἐκκλησία δίκαια κι ἄξια τὴν κατέταξε μεταξὺ τῶν Ἀγίων της. Καὶ προβάλλει τὴν ἀγνή καὶ λευκὴ σύζυγο ὡς ὄμορφο παράδειγμα στὸ χριστιανικὸ γυναικεῖο κόσμον. Τιμᾶται ἡ μνήμη της ὡς μάρτυρος στίς 14 Ἀπριλίου.

† Ὁ Περιστερίου ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Η ΙΕΡΑΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΡΕΒΕΖΗΣ *

Εἶναι ἀρκετὰ ἰώρα χρόνια, πὺν ὕπουλα ἀπὸ τέτοιες κα-
ταχθόνιες δυνάμεις καλλιεργεῖται στὴν Ἑλλάδα μας ἓνα πνεῦ-
μα ἀντικληρικὸ! Ἔφθασαν μάλιστα ἐφέτος, μὲ τὴν εὐκαιρία
τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς ἐπετείου τῆς ἐθνικῆς μας Παλιγγενεσίας,
ν' ἀποκαλέσουν σὰν «προδότες»(!) ποιούς; Τὸν Οἰκουμενικὸ
Πατριάρχη καὶ Ἐθνομάρτυρα Ἅγιο Γρηγόριο τὸν Ε', κι' ἓνα
τεράστιο πλῆθος ἀπὸ διαλεχτοὺς κι' ἐμψυχωμένους Ἱεράρχες
καὶ Ἱερεῖς, πὺν ὅλοι αὐτοὶ ἀποδεδειγμένα ἀγωνίσθηκαν καὶ θη-
σιάζσθηκαν σὶὸ θωμὸ τῆς Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος μας. Δὲν
ἐντρούπησαν μάλιστα νὰ ὑποσηρίξουν, πὺς ἡ Ἐπανόστασις τοῦ
1821 δὲν ἦταν τάχα ἐθνικὴ γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ ἀνεξαρτησία
μας, ἀλλὰ «σαξικὴ» καὶ «μαρξιστικὴ»!...

Μὴ χειρότερα! Ἔτσι γράφουν σήμερα τὴν ἱστορία οἱ διά-
φοροι... ἱστορικοὶ(!) κακοποιώντας τὴν ἐγκληματικὰ καὶ δια-
στρεβλώνοντας τὴν ἀλήθεια.

Γι' αὐτὸ χύνεται τόση χολὴ κατὰ τῆς Ἑλληνορθόδοξου
παραδόσεως, κατὰ τῆς ἀγίας μας Ἐκκλησίας, κατὰ τῶν Κλη-
ρικῶν της, τοὺς ὁποίους — ἐξ αἰτίας μεμονωμένων κακῶν πα-
ραδειγμάτων (πὺν δὲν ἔλειψαν οὔτε θὰ λείψουν ποτέ, σὲ κάθε
κοινωνικὴ τάξι) — ὅλους γενικά, χωρὶς διάκρισι κι' ἐξαιρέ-
σι, τοὺς δυσφημοῦν!

Ἔτσι δοκιμαζόμεστε φοβερὰ βασιάζοντας σὶὸ εἶναι μας
καὶ περιφρόντες «τὰ σίγματα τοῦ Κυρίου» μας (Ἐφεσ. σ'
17), «λοιδορούμενοι, διωκόμενοι, βλασφημούμενοι, ὡς περικα-
θάρματα (σκουπίδια) τοῦ κόσμου», καθὼς γράφει ὁ θεῖος
Παῦλος. Αὐτὸς βλέπετε εἶναι ὁ κληρὸς μας ἀπ' τὴν ἀρχὴ μέχρι
σήμερα. Ἄλλ' ἐμεῖς, ἀπέναντι σ' ὄλην αὐτὴν τὴν ἄδικη κατα-
δρομὴ ἐναντίον μας, «εὐλογοῦμεν, ἀνεχόμεθα, παρακαλοῦμε»
καὶ μακροθυμοῦμε. Συγχωροῦμε δηλαδή, κατὰ τὸ παράδειγμα
τοῦ Χριστοῦ, τοῦ αἰώνιον ἀρχηγοῦ καὶ μεγαλομάρτυρα τῆς Πί-
στεώς μας (Λουκ. κγ' 34, Α' Κορ. δ' 12).

Ἴδου ἓνας ἀπὸ τοὺς πιὸ σοβαροὺς λόγους, πὺν δὲν θέλουν
σήμερα πολλοὶ θεολογικὰ μορφωμένοι νὰ ἱερωθοῦν. Τὸ ἐμπό-
διο τοῦ ράσου εἶναι ἀστεῖο καὶ νὰ λέγεται. Ὑπάρχουν διάφορες

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 587 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21 τεύχους.

τάξεις στήν κοινωνία μὲ τὴν εἰδική τους σιολή. Καὶ σὲ μᾶς ἔχει πιά καθιερωθῆ τὸ ράσο σὰν σχῆμα ἱερῶ, σὰν ἐμβλημα καὶ «σημα κατατεθὲν» τοῦ Ἑλληνορθόδοξου Κληρικοῦ.

Γιὰ νᾶμαστε εἰλικρινεῖς, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμε, πὼς μοναδικὸ ἐμπόδιο εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς θυσίας, πὸν ἀπαιτεῖ ἡ Ἱερωσύνη. Στὶς μέρες μας, ἰδιαίτερα, ἀποτελεῖ αὐτὴ ζυγὸ καὶ σταυρὸ βαρὺ, πὸν φοβοῦνται ἢ διατάζουν οἱ πολλοὶ νὰ τὸν βασιάσουν. Ἄς μὴ ξεγροῦμε καὶ τοὺς 500 περίπου Ἱερεῖς μας, πὸν οἱ ἀντίχριστοι ἐσταύρωσαν ἢ ἐσφαγίασαν στήν τελευταία φρικτὴ δοκιμασία τῆς Πατρίδος μας.

Κι' ἀφοῦ λοιπὸν οἱ θεολόγοι κι' οἱ λοιποὶ μορφωμένοι, ἀπόφοιτοι ἀπὸ ἱεροδιδασκαλεῖα κι' ἀνώτερες ἱερατικὲς σχολές, ἀποφεύγουν τὴν Ἱερωσύνη, ἀφοῦ κι' ὅσοι ἐκδηλώσουν τὴν πρόθεσι νὰ ἱερωθοῦν, ἐμποδίζονται ἀπὸ οἰκείους καὶ μὴ, τί θὰ γίνουν οἱ ἐνορίες, καὶ μάλιστα τῆς ὑπαίθρου; Ὀλόκληρη Πρεβεζα καὶ δὲν ἔχει οὔτε ἓνα Πρεβεζᾶνο Ἱερέα στὶς ἐπὶ ἐνορίες της. Ἄλλοίμονο ἂν οἱ ἱερατεύοντες σ' αὐτὴν σήμερα ζητήσουν νὰ μετατεθοῦν στὰ μέρη τους. Ἡ Πρεβεζα θὰ μείνη τότε χωρὶς Ἱερέα!...

Ἐπῆρξαν ἐνορίες ἀπόμακρες, στήν τελευταία 25ετία, οἱ ὁποῖτες δὲν εἶχαν δικὸ τους ἐφημέριο κι' ἐξυπηρετοῦντο ἀπὸ πλησιοχώρους, μὲ πολλὰς δυσκολίες καὶ πλεῖστα παράπονα. Ἐνας κάποτε ἔφθασε νὰ ἐξυπηρετῆ ταυτόχρονα τέσσερις χηρεῦσους ἐνορίες!

Περιοδεύοντας σὲ χωριὰ τῆς ὑπαίθρου θρισκόμουν πολλὰς φορὰς σὲ δύσκολη θέσι. Μὲ δάκρυα στὰ μάτια ὁ εὐλαβικὸς καὶ πιστὸς λαὸς μου ζητοῦσε νὰ φροντίσωμε σὰν Μητρόπολις γιὰ νὰ τοὺς στείλωμε Ἱερέα. «Ἐμεῖς — ἔλεγαν πολλοὶ — φροντίσαμε καὶ φτιάξαμε μόνοι μας καινούργια ἐκκλησιὰ στὸ χωριὸ μας, ἀλλὰ μένει τώρα κλειστή, χωρὶς Παπᾶ. Ἐσεῖς κάνετε τώρα ὅ,τι μπορεῖτε γιὰ νὰ μᾶς στείλουν ἓνα, νᾶχωμε κι' ἐμεῖς τὸν Παπᾶ μας»!

Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἡ Ἐκκλησία ἀναγκάσθηκε νὰ εἰσηγηθῆ καὶ ἡ Πολιτεία νὰ ψηφίσῃ νόμο περὶ ἰδρύσεως εἰδικῶν Σχολῶν Ἱερατικῆς Μορφώσεως σὲ ὅσες Μητροπόλεις ὑπάρχουν ἀνάγκες καὶ ἤθελαν ζητήσῃ νὰ τύχουν αὐτοῦ τοῦ εὐεργετήματος.

Ἔτσι ἰδρύθηκε καὶ ἡ δική μας ἐδῶ Ἱερατικὴ Σχολή, μὲ ἀπόφασι (Πρ. 7 τῆς 15.7.1976, ΦΕΚ τ.Β' ἀρ. φ. 1154) τοῦ

Σεβ. Μητροπολίτου μας Νικοπόλεως κ.κ. Στυλιανού, σύμφωνα με την υπ' αριθ. 3154)26.6.76 Πράξι της Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (ΦΕΚ τ.Β' ἀρ. φ. 838) καὶ τὸν υπ' ἀρ. 346)1976 Νόμο (ΦΕΚ τ.Α' ἀρ. φ. 142).

Ἡ Ἱ. Μητρόπολις μας δὲν πρόλαβε καὶ δὲν ἔκανε ἐγκύκλιο γιὰ τὰ προσκαλέσει τοὺς ἐνδιαφερομένους. Ἐτρεξαν μόνοι τους. Καὶ τρέχουν ἀκόμη γιὰ τὴν ἄλλη σχολικὴ περίοδο...

Πολλοὶ ἀπ' τοὺς ὑποψηφίους εἶχαν χρόνια χρηματισεῖ ἀμισθοὶ ἱεροφάτες στὰ χωριά. Εἶχαν γι' αὐτὸ ἱερατικὴ προδιάθεσι καὶ ζῆλο. Ἄλλοι εἶχαν φοιτήσει σὲ μερικὲς τάξεις τοῦ Γυμνασίου. Μερικοὶ περνοῦσαν ἐπὶ χρόνια καὶ πολὺ τακτικὰ ἀπ' τὴν Ἱ. Μητρόπολι κι' ἐναγώνια ρωτοῦσαν: Δὲν θὰ γίνῃ τίποτε γιὰ μᾶς, ὥστε νὰ ἱερωθοῦμε; Στερεότυπα τοὺς δίναμε τὴν ἀπάντησι, κάθε φορὰ: Ὑπομονὴ κι' ἐλπίδα. Ἄν θέλῃ ὁ Θεὸς θὰ σᾶς καλέσῃ, θ' ἀνοίξῃ ἢ πόρτα, θὰ γίνῃ κάποιος νόμος. Κι' ἔγινε...

Μ' αἰσθημα ἐδύνης ὑψηλὸ ἔγινε ἡ ἐπιλογὴ ἀνάμεσα σι τοὺς πολλοὺς ὑποψηφίους, πὸν μᾶς παρουσιάστηκαν, γιὰ τὸ ὑψηλὸ καὶ τόσο τιμητικὸ ἀξίωμα τοῦ Ἱερέως. Κι' ἔτσι ἀπ' τὸν περασμένο Σεπτέμβριο ἄρχισε ἡ λειτουργία τῆς Σχολῆς μας, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς ταπεινότητός μου, καὶ μ' ἐκλεκτοὺς Συνεργάτες, γιὰ διδακτικὸ προσωπικὸ, τοὺς θεολόγους Καθηγητὲς τοῦ Λυκείου καὶ τοῦ Γυμνασίου Πρεβέζης.

Ὁ ὑποφαινόμενος ἐδίδαξα σ' αὐτήν, ὄλο τοῦτο τὸ διάστημα, τὸ μάθημα τῆς τ ε λ ε ι ο υ ρ γ ι κ ῆ ς, σὲ 153 ὥρες ἀκριβῶς, σις ὁποῖες δὲν ὑπολογίζονται βέβαια οἱ καθημερινές — πρῶτ', ἀπόγευμα — καὶ περιστασιακὲς ἀσκήσεις τῶν ἱεροσπουδαστῶν, πὸν γινόντουσαν σι τὸν Μητροπολιτικὸ Ναὸ ἢ σι τὸν Ἱ. Ν. τοῦ Ἁγίου Χρυσοστόμου, με τὴν ἰδική μου ἐπιστοαία καὶ τὴν ἀκούραστη φρονιίδα κι' ἐπιμέλεια τοῦ σεμνοῦ Πρωθιερέως π. Δημητρίου Νιούσκα, Βοηθοῦ εἰς τὸ πολὺπλευρο ἔργο μου. Ἐπιτὸς τῆς Τελετουργικῆς ἐδίδαξα καὶ τὸ μάθημα τοῦ Τ υ π ι κ ο ὕ τῆς Ἐκκλησίας μας σὲ 37 ὥρες.

Ὁ Αἰδεσιμολογιώτατος Πρωτοπρεσβύτερος καὶ Γεν. Ἀρχιερατικὸς Ἐπίτροπος π. Ἀντώνιος Κουλούρης, Θεολόγος καὶ Καθηγητὴς, ἐδίδαξε τὸ μάθημα «Σ τ ο ι χ ε ῖ α ὀ ρ γ α ν ὡ σ ε ω ς ἐ ν ο ρ ῖ α ς», σὲ 63 ὥρες.

Ὁ βοηθὸς Γυμνασιάρχης κ. Μιχαὴλ Αἰδίκος, Διδάσκαλος τοῦ Εὐαγγελίου τῆς Μ. Ἐκκλησίας Κων)πόλεως, ἐδίδαξε

τὸ μάθημα «*Ἐρμηνεία Ἐὐαγγελίων καὶ Ἀποστολῶν τῶν Κυριακῶν καὶ Ἑορτῶν τοῦ ἔτους*», σὲ 90 ὥρες.

Ὁ βοηθὸς Γυμνασιάρχης κ. Ἡλίας Κακούρης, Θεολόγος καὶ Φιλολόγος, ἐδίδαξε τὸ μάθημα «*Ἑμνολογία*», σὲ 50 ὥρες. Καὶ ὁ κ. Σωτήριος Σούγκας, Θεολόγος καὶ Φιλολόγος, ἐδίδαξε τὸ μάθημα «*Δειουργικὴ καὶ Κατήχησις*», σὲ 87 διδακτικὰς ὥρας.

Πέραν τῶν ὑποχρεωτικῶν τούτων μαθημάτων, κατὰ τὴν Πράξι τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, πὸν συνολικὰ ἐφθασαν σὲ 480 διδακτικὰς ὥρας, μὲ προσωπικὴ μου πρωτοβουλία, ἐθεώρησα ἀπαραίτητη ἀνάγκη καὶ καθιέρωσα ἐλεύθερα μαθήματα, τὰ ὁποῖα ἐδίδαξα δωρεὰν καὶ εὐχαρίστως τὰ παρηκολούθησαν ὅλοι οἱ ἱεροσπουδασταί, α) Ἀντιχιλιαστικά, β) Ἀντιαιρετικά, γ) Ἀπολογητικά, δ) Κατηχητικά, ε) Ἱεροψαλτικά καὶ στ) Ἑρμηνευτικὰ Ἀγιογραφικῶν κειμένων ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (ὅλων τῶν «*προφητειῶν*») εἰς τοὺς Ἑσπερινούς, Ψαλμῶν κτλ.), πὸν ὅλα αὐτὰ ἐφθασαν περίπου σὲ 190 διδακτικὰς ὥρας.

«*Εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τῷ ἰκανώσαντι ἡμᾶς*» (Κολασ. α' 12), *καυχώμεθα ἐν Κυρίῳ*» (Α' Κορινθ. α' 34). Γιατί, μὲ τὸν δικό Του Φωτισμὸ καὶ τὴν ἐνίσχυσιν πὸν μᾶς ἔδωσε ἡ Χάρι Του, μπορέσαμε κι' ἐκάναμε τὸ ἱερὸ καθήκον μας, μ' εὐδυνειδησία καὶ ζῆλο, καὶ σ' αὐτὸν τὸν τομέα. Ἐὰν δὲν κατορθώσαμε τίποτε ἄλλο, τοῦλάχιστον ἐπυροπολήσαμε τὶς ψυχὰς τῶν Ἱεροσπουδαστῶν μας, οἱ ὅποιοι ἐλπίζομε, πὸς θὰ φανοῦνε ἀντάξιοι τῶν προσδοκιῶν τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Σεβασμιωτάτου, ἡμῶν τῶν Διδασκάλων τους καὶ τῶν Χριστιανῶν τους σὲ ἐνορίες πὸν διορίστηκαν καὶ τοὺς δέχτηκαν μὲ τόση εὐχαρίστησι κι' ἐνθουσιασμῶ.

(Συνεχίζεται)

Ἀρχιμ. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ ΒΙΤΑΛΗΣ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ

ΔΙΑΚΙΝΟΥΜΕΝΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ*

4. Συνεργασία τῆς Ἐπιτροπῆς μετὰ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας.

Εἰς τὴν τελευταίαν συνεδρίασιν τῆς «Ἐπιτροπῆς τῶν Ἐκκλησιῶν διὰ τὴν μελέτην τῶν προβλημάτων τῶν διακινουμένων ἐργατῶν» (10—12.11.1976) ἔγινε λίαν αἰσθητὴ ἡ ἀπουσία τῶν ἀρμοδίων ἐκπροσώπων τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία, καθὼς εἶναι γνωστὸν, ἀναπτύσσει θαυμαστὴν δραστηριότητα εἰς τὸν τομέα τῆς μελέτης καὶ τῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν ποικίλων προβλημάτων τῶν διακινουμένων ἐργατῶν εἰς τὸν Δυτικοευρωπαϊκὸν χῶρον, τῶν προερχομένων ἐκ Ρωμαιοκαθολικῶν Χωρῶν.

Τὸ γεγονός αὐτὸ ἐπεσημάνθη εἰς τὸ Συνέδριον τοῦ Overijse τοῦ Βελγίου, ὅτε ἐτέθη ὑπὸ συζήτησιν καὶ ὑπὸ κρίσιν τὸ ὅλον ἔργον τῆς Ἐπιτροπῆς καί, ἰδιαιτέρως, τὸ θέμα τῶν «προτεραιοτήτων».

Ἐξ Ὁρθοδόξου πλευρᾶς ὑπεγράμμισθη ὅτι τὸ γεγονός τῆς παραλείψεως ἀποστολῆς προσκλήσεως πρὸς συμμετοχὴν Ρωμαιοκαθολικῶν εἰς τὰς ἐργασίας τῶν τελευταίων Συνεδρίων τῆς Ἐπιτροπῆς συνδέεται ἄμεσα μὲ τὸ θέμα τῶν «προτεραιοτήτων». Πολλάκις κατὰ τὸ παρελθὸν εἴχομεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ υπογραμμίσωμεν τὴν ἀναγκαιότητα, ὅπως ἡ Ἐπιτροπὴ στρέψῃ τὴν προσοχὴν αὐτῆς καὶ ρίψῃ ὅλον τὸ θάρρος τῆς εἰς τὰ ποιμαντικὰ προβλήματα καὶ παρακάμψῃ τὸν πειρασμὸν τῆς «πολιτικοποιήσεως» ἢ «κοινωνικοποιήσεως» τοῦ ἔργου τῆς. Καθὼς ὅμως φαίνεται, τὸν πειρασμὸν τοῦτον δὲν ἠδυνήθη ἡ Ἐπιτροπὴ νὰ ἀποφύγῃ τελείως καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν διέρχεται σοβαρωτάτην κρίσιν.

Εἶναι δὲ ἐνδεικτικὸν τῆς νοστορίας τῶν ξένων Ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι συμμετέχουν εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἐπιτροπῆς, ὅτι ἀναζητοῦν καὶ πάλιν τὴν δικαίωσιν τῆς υπάρξεως αὐτῆς, καταφεύγοντες εἰς «ἕξωθεν» στηρίγματα, ὅπως εἶναι αἱ Βρυξέλλαι, ἡ ἔδρα τῆς «Κοινῆς Ἀγορᾶς». Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 33 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1-2 τεύχους.

έτέθη εις τὸ πρόγραμμα τῆς τελευταίας συνεδριάσεως τῆς Ἐπιτροπῆς εις τὸ Overijse τὸ θέμα τῶν νέων «προτεραιοτήτων», ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς μεταφορᾶς τῆς ἔδρας τῆς Ἐπιτροπῆς ἀπὸ τὴν Γενεύην εις τὰς Βρυξέλλας. Εἶναι ἀκόμη ἄξιον ἐπισημάνσεως ὅτι τὴν ἀποφιν αὐτὴν ὑπεστήριξαν οἱ ἐκπρόσωποι τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν Χωρῶν ὑποδοχῆς τῶν ξένων ἐργατῶν καὶ ὄχι τῶν Χωρῶν προελεύσεως αὐτῶν.

Ἐνταῦθα δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἀναλύσωμεν τὸ θέμα τῶν «προτεραιοτήτων» ἢ τῆς μεταφορᾶς τῆς ἔδρας τῆς Ἐπιτροπῆς. Θεωροῦμεν ὅμως βασικὸν νὰ ὑπογραμμίσωμεν ὅτι ἡ θέσις αὐτῆ, ἡ ὁποία τελικῶς δὲν ἐπεκράτησεν εις τὸ Overijse δὲν εἶναι ἄσχετος πρὸς τὸ γεγονός τῆς ἀπουσίας τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὰς συνεδριάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς.

Προσωπικῶς δὲν γνωρίζω τί ἀκριβῶς ἐμεσολάβησεν, ὥστε νὰ μὴ κληθοῦν οἱ ἐκπρόσωποι τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας εις τὰς τελευταίας συνεδριάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον γνωρίζω εἶναι ὅτι ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία ἦτο παροῦσα διὰ τῶν ἀρμοδίων ἐκπροσώπων τῆς εις τὸ Διεθνὲς Συνέδριον τοῦ Arnolshain (1963), ὅπου ἐτέθησαν αἱ δάσεις τῆς ἰδρύσεως καὶ λειτουργίας τῆς Ἐπιτροπῆς καί, ἔκτοτε, παρευρίσκοντο εις τὰς κυριωτέρας ἐκδηλώσεις αὐτῆς. Ἡ παρουσία δὲ αὐτῆ δὲν ἦτο τυπικὴ, δὲν ἀπετέλει, δηλαδὴ, ἔκφρασιν φιλοφροσύνης ἢ οἰκουμενιστικῆς ἀντιλήψεως, ἀλλὰ οὐσιαστικὴ. Τὰ παρευρεθέντα στελέχη τῆς Ἐκκλησίας ταύτης δὲν ἀνήκον εις Ὄργανισμούς, οἱ ὅποιοι εἶχον τὴν ἔδραν των εις τὰς Βρυξέλλας. Τοῦτο ἔχει σημασίαν διότι εις τὸ Overijse ἀνεφέρθη ὁ Ὄργανισμὸς Misericord. Οὗτος ἔχει μὲν τὴν ἔδρα του εις τὰς Βρυξέλλας, ὅμως οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει μὲ τὴν ποιμαντικὴν ἐργασίαν τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, τὴν ἀναφερομένην εις τοὺς ξένους ἐργάτας τοῦ Δυτικοευρωπαϊκοῦ χώρου.

Ἡ ἀντιπροσωπεῖα τῆς Ἐκκλησίας μας ὑπεστήριξεν εις Overijse τὴν ἀποφιν ὅτι κατὰ τὰς ἐπομένους συνεδριάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ προσκαλοῦνται καὶ οἱ ἀρμοδιοὶ ἐκπρόσωποι τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας. Τοῦτο δὲν ἐγένετο διὰ οἰκουμενικοὺς λόγους, ἀλλὰ, κυρίως, διὰ λόγους καθαρῶς ποιμαντικούς. Κατωτέρω ἐκθέτομεν τοὺς κυριωτέρους ἐξ αὐτῶν.

α) Ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία εἶναι ἡ πρώτη Ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἠσχολήθη μὲ τὴν συμπαραστάσιν τῶν ξένων ἐργατῶν, κυρίως Πολωνῶν, πολὺ πρὶν ἐμφανισθοῦν τὰ προβλήματα τῶν διακι-

νουμένων έργατων εἰς τὸν Δυτικοευρωπαϊκὸν χῶρον κατὰ τὴν μεταπολεμικὴν περίοδον. Ἡ ἐμπειρία, λοιπόν, τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς εἰς τὸν τομέα τῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν τεραστίων προβλημάτων τῶν ἀποδῆμων έργατων εἶναι μεγαλυτέρα καί, συνεπῶς, πολύτιμος.

Βεβαίως τὰ προβλήματα τῶν ἀνθρακωρύχων ἦσαν κάπως διαφορετικὰ κατὰ τὴν προπολεμικὴν ἐποχὴν. Τοῦτο διότι αἱ συνθήκαι διαδιώσεως καὶ ἐργασίας ἦσαν διαφορετικαί. Ὅμως αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀνθρακωρύχοι, οἱ ὁποῖοι μετέδησαν τὸ 1957 εἰς τὸ Βέλγιον ἢ καί, ἀργότερον, εἰς τὴν Γερμανίαν ἐκλήθησαν νὰ ἐργασθῶν εἰς διαφορετικὰ ἀνθρακωρυχεῖα.

Ἐπίσης τὰ κοινωνικὰ προβλήματα καί, ἰδιαίτέρως, τὰ προβλήματα οἰκογενείας παρουσιάζουν καὶ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις πολλὰς ὁμοιότητας, παρ' ἕλον ὅτι τὰ αὐτὰ προβλήματα παρουσιάζονται σήμερον δεξύτερα λόγῳ τῆς ἀλλαγῆς τῆς κοινωνικῆς δομῆς. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μὲ τὰ λοιπὰ προβλήματα τῶν έργατων μας, ὅπως τὰ ψυχολογικά, τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐργατικὴν νομοθεσίαν κ.ο.κ.

(Συνεχίζεται)

Πρεσβ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεως τῶν γνωστοποιῶν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἴρηται Περιδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι Τ. 140, δι' ἐπιστολῆς τῶν, σημειουμένης ἀπαραίτητως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἵνα καταστή δυνατὴ ἡ κανονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

Στὸ περιθώριο τῆς Ἀγίας Γραφῆς

«ΤΙ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΛΕΓΕΙ ΤΑΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙΣ»*

ΣΤ'

«Οἶδά σου τὰ ἔργα—ἰδοὺ δέδωκα ἐνώπιόν σου θύραν ἀνεωγμένην, ἣν οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι αὐτήν.—ὅτι μικρὰν ἔχεις δύναμιν καὶ ἐτήρησάς μου τὸν λόγον καὶ οὐκ ἠρνήσω τὸ ὄνομά μου».

Ἀξιέπαινος ὁ ἐπίσκοπος τῆς Φιλαδέλφειας. Γιατί, μὲ λιγοστὰ καὶ πενιχρὰ μέσα, κατορθώνει νὰ μένη ἀκλόνητος στὴν πίστη καὶ τὴν ὁμολογία τοῦ θεοῦ ὀνόματος. «Μικρὰν ἔχει δύναμιν». Καὶ ὅμως λιοντάρι τοῦ Θεοῦ ἀποδείχνεται. Τὸ ἠθικό του ἀνάστημα καὶ τὸ σθένος του ξεπερνοῦν τὰ συνηθισμένα ὄρια. Δὲν εἶναι παράδοξο. Ἡ «δύναμις» τοῦ Θεοῦ «ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται» (Β' Κορ. 16' 9). Ἀρέσκεται νὰ κάνῃ τὴν ἐμφάνισή της ἐπιβλητικὰ ἀκριβῶς μὲς ἀπὸ τὴν ὑλικὴ καὶ τὴν κοσμικὴ ἀπορία.

Τὸ θέμα δὲν εἶναι νὰ δοξασθῇ ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ὁ Ὑψιστος. Καὶ πῶς καλύτερα ἢ Ἐκκλησία τὸν δοξάζει παρὰ ὅταν τὰ στελέχη της, κατὰ τὴν κρίση τοῦ κόσμου, «μικρὰν ἔχουσι δύναμιν»;

Τέτοια μικρὴ δύναμη εἶχαν οἱ Ἀπόστολοι. Φύλαγαν τὸν θησαυρὸ οὐδὲ σκευὴ ὀστράκινα, «ἵνα ἢ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ἦ τοῦ Θεοῦ καὶ μὴ ἐξ αὐτῶν» (Β' Κορ. 8' 7). «Ἐν παντὶ θλιβόμενοι ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι, ἀπορούμενοι ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι, διωκόμενοι ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι, καταβαλλόμενοι ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμενοι» (στίχ. 8 - 9).

Τέτοια μικρὴ δύναμη εἶχαν κι οἱ Μάρτυρες, ποὺ ἄοπλοι, σὰν πρόβατα, σφαγιάζονταν ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς καὶ θάμπωναν τὸν κόσμον.

Τέτοια μικρὴ δύναμη εἶχαν οἱ Ὅσοιοι, ποὺ στερούμενοι

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 590 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21 τεύχους.

τῶν πάντων, ἔκαναν τὶς ἐρήμους περιβόλια ὀλάνθιστα τῆς ἀρετῆς.

Τέτοια μικρὴ δύναμη εἶχαν οἱ μεγάλοι Πατέρες, πού δικό τους μὴν ἔχοντας παρὰ τὸ τριμμένο ράσο, πλούτισαν τὴν Ἐκκλησίᾳ μὲ ἔργα πολυθαύμαστα καὶ καταύγασαν τὴν οἰκουμένη μὲ τὸ ἀνέσπερο φῶς τῆς διδασκαλίας τους.

Ὅπου ἀρετὴ, ἐκεῖ καὶ λίγη στήριξη στὰ τοῦ κόσμου. Κανόνας σχεδὸν ἀπαράβατος. Παράδειγμά του ζηλευτὸ λάμπει ἐκεῖνος ὁ ἀρχαῖος ἐπίσκοπος τῆς Φιλαδέλφειας.

Τὸ χέρι του δὲν εἶχε κλειδὶ ν' ἀνοίγη τ' ἀδιέξοδα. Ἀλλὰ κοντά του ἦταν «ὁ ἀνοίγων καὶ οὐδεὶς κλείσει» (Ἀποκ. γ' 7), ὁ Χριστός. Ὁ Χριστός, πού τώρα τὸν βεβαιώνει: «ἰδοὺ δέδωκα ἐνώπιόν σου θύραν ἀνεωγμένην, ἣν οὐδεὶς δύναται κλείσει αὐτήν».

Ἄς δοῦμε γιὰ ποιά θύρα μιλά.

«Ἰδοὺ δίδωμι ἐκ τῆς συναγωγῆς τοῦ σατανᾶ τῶν λεγόντων ἑαυτοὺς Ἰουδαίους εἶναι καὶ οὐκ εἰσίν, ἀλλὰ ψεύδονται· ἰδοὺ ποιήσω αὐτοὺς ἵνα ἤξουσι καὶ προσκυνήσουσι ἐνώπιον τῶν ποδῶν σου καὶ γνῶσιν ὅτι ἐγὼ ἠγάπησά σε».

Θὰ κάνω, ἐκεῖ πού δὲν τὸ περιμένεις, ν' ἀνανήψουν οἱ αἰρετικοί. Ἡ φτώχεια σου θὰ τοὺς ἐλκύσῃ, ἀντὶ νὰ τοὺς προκαλέσῃ τὴν ἰδέα μιᾶς βέβαιης νίκης τους. Μὲς ἀπ' αὐτὴ θὰ διαβλέψουν τὴν ψυχικὴ σου ὁμορφιά καὶ θὰ θελήσουν νὰ τὴ μιμηθοῦν. Ἐσένα τοῦ φτωχοῦ καὶ ἀνυπεράσπιστου θὰ ἔλθουν νὰ φιλήσουν τὰ πόδια. Καὶ καλὰ θὰ κάνουν. Γιατὶ εἶσαι εἰκόνα μου.

«Ὅτι ἐτήρησας τὸν λόγον τῆς ὑπομονῆς μου κάγώ σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ τῆς μελλούσης ἔρχεσθαι ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης πειράσαι τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς».

Ἐν ὅψει κάποιου γενικοῦ διωγμοῦ, προφέρεται ἡ ὑπόσχεση. Ὁ καθένας δοκιμάζεται μὲ μὴν ἰδιαίτερη γι' αὐτὸν οἰκονομία τῆς θείας πρόνοιας. Ἄν ἔδειξες ὑπομονὴ κάποτε, μπορεῖ νὰ μὴ σοῦ ζητηθῇ τὸ ἴδιο στὸ μέλλον. Ἀρκεῖ ἐκεῖνο τὸ

δείγμα. Ὁ Θεός, αὐτοὺς ποὺ φύλαξαν τὸν νόμο του τώρα, τοὺς φυλᾷ αὔριο ἀπὸ παρόμοια θλίψη. Τοὺς ἀναπαύει καὶ ἐδῶ κάτω μὲ ἀνάπαυλες, πρὶν εἰσέλθουν, ἐκδημῶντας, στὴν αἰώνια ἀνάπαυση. Γι' αὐτό, πάντα ἔχει τὴ θέση του στὰ χεῖλμας τὸ αἶτημα τῆς Κυριακῆς Προσευχῆς: «Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν...».

«Ἔρχομαι ταχύ· κράτει ὃ ἔχεις, ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν στέφανόν σου».

Συνέχιζε λοιπὸν τὴν ὑπομονή σου. Ὑπομονὴ κάποτε μέσα σ' ἓνα νοητὸ σκοτάδι. Γιατὶ ὄχι σπάνια εἶμαι ἄφαντος, ἐνῶ πάντα βρίσκομαι πλάϊ στοὺς πιστοὺς ἀγωνιστές μου. Καί, ξαφνικά, σὰν ἀπροσδόκητα, μὲ βλέπουν φθασμένον κοντὰ τους. Δὲν ἔφθασα. Ἦμουν ἐκεῖ, γιατί ποτὲ δὲν παρατῶ τοὺς δικούς μου.

Συνεχίζοντας λοιπὸν τὴν ὑπομονή σου, κράτα αὐτὸ ποὺ ἔχεις. Τὴν πίστη, τὴν ἐλπίδα, τὴν ἀγάπη σου.

Αὐτὰ πλέκουν τὸ στεφάνι τῆς δόξας ποὺ θ' ἀπολαύσῃς στὸν οὐρανό. Μὲ αὐτὰ τὰ ἅγια αἰσθήματα κρατᾷς ἤδη στὰ χέρια ἐκεῖνο τὸ στεφάνι. Εἶναι δικό σου. Μὴν τὸ ἀφήσῃς νὰ σοῦ ξεφύγῃ. Μὴν ἀφήσῃς κανέναν ἄλλο νὰ σοῦ τὸ πάρῃ.

Ὁ καθένας θησαυρίζει ἐδῶ κάτω τὴν οὐράνια χαρά. Δὲν τὴν κρατοῦν ὅμως ὅλοι ὡς τὸ τέλος. Τὴ χάνουν ἀπὸ δειλία ἢ ἀπὸ ἀμέλεια. Ἡ πτώση εἶναι ἓνα φοβερὸ ἐνδεχόμενο, μπροστὰ καὶ στὸν πῶ ἀγίο.

Χρειάζεται λοιπὸν προσοχή, μιὰ διαρκῆ ἀνανέωση ζήλου, γιὰ νὰ ξεφύγουμε τὴν ἀπώλεια. Δὲν θ' ἀφεθοῦμε νὰ πειρασθοῦμε πέρα ἀπὸ τὰ μέτρα τῆς ἀντοχῆς μας. Μᾶς τὸ βεβαιώνει ρητὰ ἡ Γραφή: «οὐκ ἔασει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε» (Α' Κορ. 1' 13). Ἄς ἔχουμε λοιπὸν ἔναυλη πάντα στ' αὐτιά μας τὴ θεία φωνή: «Κράτει ὃ ἔχεις». Δὲν εἶναι σύσταση περιπτώ. Ἄν, ἀπὸ τὸ μέρος μας, κάνουμε ὅ,τι μπορούμε, τὰ ὑπόλοιπα τὰ προσθέτει ἡ Χάρη. Ἡ πανοθενής, ἡ ἀνίκητη Χάρη.

(Συνεχίζεται)

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ Η ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΛΑΤΡΕΙΑ *

Β'. Τί γίνεται σήμερα δια τήν διάδοσιν της.

Αὕτη διδάσκεται ὑπό τῶν τμημάτων τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς τῶν διαφόρων Ὁδείων τῆς χώρας, τοῦ Συλλόγου Ἱεροφαιτῶν Θεσσαλονίκης καί τῶν διαφόρων Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν. Διδάσκουν δέ ἐν αὐταῖς διακεκριμένοι μουσικοδιδάσκαλοι καί πολλοί ἀποφοιτοῦν τῶν ἀνωτέρω σχολῶν, οἱ ὅποιοι θά πρέπει νά ἐνεργήσουν μόνοι τῶν νά εὑρουν κάποιαν θέσιν καί οἱ ἐνοριακοί ναοί θά ἀμείψουν τούτους. Εὐάριθμοι δέ τούτων ὑπηρετοῦν τήν Ἐκκλησίαν πρὸς ἔπαιμόν των ἀμυσθί! Ἐν τούτοις ὅμως ἔχομεν σχεδόν παντελῆ ἔλλειψιν καλῶν ἱεροφαιτῶν εἰς τὰς ἐπαρχίας καί διὰ τοῦτο πολλοί τῶν Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν (Ἄρτης, Μαντινείας καί Κυβουρίας, Φλωρίνης, Θεσσαλονίκης, Μαρωνας, Μονεμβασίας καί Σπάρτης, Κυδωνίας καί Ἀποκορώνου, Γορτύνης καί Ἀρκαδίας κλπ.)²³ προέβησαν εἰς τήν ἵδρυσιν σχολῶν Βυζαντινῆς Μουσικῆς ἢ ἀνέθηκαν εἰς τὸν καλύτερον ἱεροφαιτῆν τήν παράδοσιν δωρεάν μαθημάτων. Πλὴν τούτων λίαν ἐπαινετὴ εἶναι καί ἡ ἐνέργεια τοῦ Συλλόγου «Φίλοι τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς», ἐδρεύοντος ἐν Ἀθήναις, δι' ἧς παραδίδονται δωρεάν μαθήματα ταύτης εἰς πάντα ἐνδιαφερόμενον²⁴. Τέλος δέ πολλὰ προσφέρουν καί εἰς τὸν τομέα τοῦτον αἱ ὀργανωμένοι Ἱεραὶ Μοναὶ καί ἰδίᾳ τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἔνθα εὐρίσκει τις τὸ ἀληθές Βυζαντινὸν πνεῦμα. Παρ' ὅλα ὅμως ταῦτα τὸ πρόβλημα τῆς ἐλλείψεως τῶν ἱεροφαιτῶν λαμβάνει μεγαλύτερας διαστάσεις καί δὲν δύναται τις νά εἶναι αισιόδοξος διὰ τὸ μέλλον, ἐὰν δὲν ληφθοῦν γενικώτερα μέτρα ὑπὲρ τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς καί τῆς τοποθετήσεως τῶν ἱεροφαιτῶν, ὡς μονίμων πλέον κατωτέρων κληρικῶν τῆς Ἐκκλησίας. Τοῦτο ὅμως μᾶς ὀδηγεῖ εἰς τήν ἐξέτασιν τοῦ τρίτου μέρους τοῦ θέματός μας.

Γ'. Τί δεόν γενέσθαι ἐν τῷ μέλλοντι.

Πρὶν ἢ ἐκθέσω τὰς προσωπικὰς μου σκέψεις, θά ἤθελα νά πληροφορήσω τὸν ἀναγνώστην ὅτι ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία καί αἱ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 593 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21 τεύχους.

23. Ἐφημ., Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια, 16 Φεβρ. 1977, σ. 6.

24. Αὐτόθι, 16 Ἀπριλίου 1977, σ. 7.

Προτεσταντικά Ὁμολογία δὲν ἀντιμετωπίζουν παρόμοιον πρόβλημα, διότι ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ διδάσκεται ἐν τοῖς Δημοτικοῖς Σχολείοις, τοῖς Γυμνασίοις καὶ ταῖς Ἐκπαιδευτικαῖς Σχολαῖς ὑποχρεωτικῶς καὶ ὑπὸ πεπαιδευμένων μουσικοδιδασκάλων. Ἀποτελεσμα δὲ τῆς διδασκαλίας ταύτης εἶναι πάντες νὰ γνωρίζουν μουσικὴν καὶ ἐπὶ πλέον νὰ προσφέρουν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν τὰς ὑπηρεσίας.

Κατὰ τὴν ταπεινὴν γνώμην μου τὸ πρόβλημα τοῦτο δεόν νὰ ἀντιμετωπισθῇ ὡς ἀκολούθως:

1) Εἰς ἐκάστην Ἱερὰν Μητρόπολιν νὰ ἰδρυθῇ Σχολὴ Βυζαντινῆς Μουσικῆς. Δύναται αὕτη νὰ στεγασθῇ ἐν ἀνάγκῃ, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχει ἕτερον κτίριον, εἰς πλησιεστέραν Ἱερὰν Μονήν, ἔνθα καὶ νὰ διαμένουν οἱ φοιτῶντες ὑποψήφιοι Ἱεροφάται. Τὰ ἐξόδα τούτων νὰ ἀντιμετωπισθοῦν ὑπὸ τῶν ἐνοριῶν ἐκάστης Ἱ. Μητροπόλεως καὶ ὑπὸ κρατικῶν ἐπιχορηγήσεων, ἐφ' ὅσον τὸ κράτος ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ πράξῃ τοῦτο. Οἱ ὑποψήφιοι, πλὴν τῶν ἐρασιτεχνῶν, δεόν νὰ προέρχωνται ἐξ ἐκάστης ἐνορίας προτάσει τῶν ἐφημερίων καὶ ἐγκρίσει τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου. Οὗτοι ἅμα τῇ λήψει τοῦ πτυχίου τῶν νὰ ὑποχρεῶνται νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰς ἐνορίας τῶν τοποθετούμενοι ὡς Ἱεροφάται καὶ ἀμειδόμενοι ὑπ' αὐτῶν πρὸς τὸ παρόν. Μελλοντικῶς δὲ νὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ μισθολογικὴ τακτοποίησις τῶν ὡς καὶ τῶν ἱερέων. Πιθανὸν νὰ μὴ ὑπάρχουν εἰς τινὰς ἐνορίας ὑποψήφιοι, διὰ τοῦτο δύναται νὰ προταθοῦν πλείονες ὑπὸ τῶν ἄλλων. Τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖον νὰ γίνῃ, διότι θὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς κίνητρον προσελύσεως τῶν νέων μας εἰς τὴν Ἱεροψαλτικὴν ἀποστολήν. Σήμερον ἀπαιτεῖται πενταετὴς φοίτησις εἰς τὰς εἰδικὰς σχολὰς καὶ οἱ νέοι δὲν διαθέτουν τὸν χρόνον αὐτόν, ἐὰν δὲν ἔχουν καὶ ἐπαγγελματικὴν ἀποκατάστασιν. Ἐπὶ πλέον ὑπάρχει καὶ τὸ ἐνδεχόμενον τῆς προσελύσεως ἐν καιρῷ ἐνίων ἐξ αὐτῶν καὶ εἰς τὸν ἱερόν μας κλήρον.

2) Νὰ εἰσαχθῇ τὸ μάθημα τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς εἰς τὰ Σχολεῖα τῆς Δημοτικῆς καὶ Μέσης Ἐκπαιδύσεως καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὰς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας, ἐφ' ὧν τὸ μάθημα τοῦτο προτείνεται εἰς τὸ τελευταῖον σχέδιον νόμου περὶ Ἀκαδημιῶν νὰ ἀντικατασταθῇ διὰ τῆς Εὐρωπαϊκῆς καὶ νὰ περιορισθοῦν αἱ ὥραι διδασκαλίας τῆς.

3) Νά χαρακτηρισθῆ ὡς πρωτεύον τὸ μάθημα εἰς οἰανδήποτε βαθμίδα καὶ ἂν διδάσκηται.

4) Νά διορισθοῦν περισσότεροι καθηγηταὶ Βυζαντινῆς Μουσικῆς, ἔστω καὶ μὲ μειωμένα τὰ γενικὰ προσόντα, ἀρκεῖ ὅμως νά ἔχουν δίπλωμα Βυζαντινῆς Μουσικῆς.

5) Ἡ Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος νά ἐκδίδῃ τὰ διδακτικά ἐγχειρίδια καὶ τὰ σχετικὰ ἀναλυτικά προγράμματα καὶ

6) Νά διοργανωθοῦν παιδικαὶ χορωδία εἰς τὰς ἐνορίας, ὅπου ὑπηρετοῦν εἰδικοί ἱεροφάλται.

Τέλος ἡ πραγματοποίησις μιᾶς οἰασθήποτε ἐκκλησιαστικῆς πρωτοβουλίας πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ προβλήματος τῶν ἱεροφαλτῶν θὰ ἀντιμετώπισῃ πολλὰς δυσχερείας, τὰς ὁποίας ἀξίζει νά ἀντιμετωπίσῃ πάντες οἱ χριστιανοὶ ὁμοῦ, διότι εἶναι ἀνάγκη οἱ ἱεροφάλται νά λάβουν ἀρτιωτέραν μόρφωσιν καὶ καλυτέραν θέσιν εἰς τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι «ἀπὸ τοὺς ἱεροφάλτες ἔχει ἀπαιτήσεις καὶ ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ πλήρωμα. Καὶ ἡ μὲν Ἐκκλησία, δωρηφορήσασα εἰς τούτους τὴν ιδιότητα τοῦ κατωτέρου κληρικοῦ ἀπαιτεῖ σεμνότητα καὶ ἱεροπρέπειαν καὶ πάντα τὰ οὐσιαστικὰ ἐκεῖνα προσόντα τῶν λειτουργῶν τῆς, διὰ τῶν ὁποίων οὗτοι καθίστανται ἱκανοὶ ὅπως ἐπιτελοῦν ἐν συναισθήσει τοῦ χρέους τῶν καὶ φόβῳ Θεοῦ τὰ καθήκοντά των. Τὸ δὲ πλήρωμα ἔχει τὴν ἀπαίτησιν, προσερχόμενον εἰς τὸν ναὸν διὰ προσευχῆν, νά υποδοθῆται ὑπ' αὐτῶν καὶ νά ὠθῆται μᾶλλον πρὸς τὰ ἄνω»²⁵.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΧΡ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ

Θεολόγος Καθηγητῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Τριπόλεως

25. Ἀρχιμ. Χρ. Κ. Παρασκευαΐδης, Γραμματέως τῆς Ἱ. Συνόδου, Ἐγχειρίδιον Ἱεροφάλλτου, Ἀθῆναι 1971, σ. 60.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Ἀνακοινοῦται ὅτι, τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ TAKE, κατόπιν πολλῶν διαμαρτυριῶν Κληρικῶν ἠσφαλισμένων καὶ συνταξιούχων, ἐν σχέσει μὲ τὸν τρόπον πληρωμῆς τῶν φαρμάκων, κατόπιν τῆς καταγγελίας τῶν συμβάσεων μεταξὺ τῶν Φαρμακοποιῶν καὶ Δημοσίου, προέβη εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ θέματος καὶ διεπίστωσεν ὅτι ὁ μόνος τρόπος πληρωμῆς τῶν φαρμάκων εἶναι ὁ ἄχρι τοῦδε ἐφαρμοζόμενος, ἦτοι:

Ἡ ὑποβολὴ τῶν δικαιολογητικῶν εἰς τὸ TAKE — Σοφοκλέους 4— Ἀθῆναι τ.τ. 121 (αἴτησις μετὰ 10δράχμου χαρτοσήμου καὶ 5δράχμου κληρικοσῆμου συμπληρωμένη διὰ τῶν στοιχείων τοῦ αἰτούντος, μετὰ τοῦ θεωρημένου ὑπὸ τοῦ Ἐλεγκτοῦ Ἰατροῦ ἀποκόμματος τοῦ βιβλιαρίου εἰς τὸ ὁποῖον δέον νὰ εἶναι προσηρημένα αἱ ἐτικέτες τῶν ἀναγραφομένων φαρμάκων).

Αἱ ἐν λόγῳ αἰτήσεις κ.λ.π. ἅμα τῇ ὑποβολῇ των θὰ ἐκκαθαρίζονται ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ὑπηρεσιῶν, τὸ ταχύτερον δυνατὸν, κατόπιν δοθείσης πρὸς τοῦτο εἰδικῆς ἐντολῆς.

Τὸ Συμβούλιον κατέληξεν εἰς τὴν ἐν λόγῳ λύσιν, ἐπειδὴ τὸ TAKE: α) Δὲν ἔχει, ἐκ τῶν κειμένων διατάξεων, εὐχέρειαν νὰ συνάπτῃ κεχωρισμένως συμβάσεις μετὰ τῶν Φαρμακείων, διότι ἰσχύουν ἀναλόγως αἱ ἐκάστοτε συμβάσεις τοῦ Δημοσίου μετ' αὐτῶν καὶ

β) Δὲν ὑπάρχει ἐπίσης δυνατότης χρηματοδοτήσεως τῶν Τοπικῶν TAKE διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν φαρμάκων, καθ' ὅσον οἱ μέσῳ τούτων πληρωμὴ δὲν ἐπιτρέπεται ἐκ τοῦ νόμου, ἀφοῦ τὰ Τοπικά TAKE ἔχουν ἀρμοδιότητα μόνον εἰσπράξεως τῶν ἐσόδων τοῦ Ταμείου.

Σημειοῦται ἐν προκειμένῳ, ὅτι ὁ ἐφαρμοζόμενος τρόπος πληρωμῆς ἔχει καθορισθῆ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν, ἀφ' οὗ χρόνου κατηγγέλθησαν αἱ συμβάσεις μεταξὺ Φαρμακοποιῶν καὶ Δημοσίου.

Πάντως τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἀπασχολεῖ ἐντόνως τὸ προκείμενον θέμα διὰ τὸ ὁποῖον καὶ ἀναζητεῖ λύσιν ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς κειμένης νομοθεσίας καὶ τῶν σημερινῶν δυνατοτήτων τοῦ Ταμείου.

Ἐκ τοῦ Τ.Α.Κ.Ε.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

337. Πῶς πρέπει νὰ εὐλογῆ ὁ ἱερεὺς κατὰ τὸ Σῶσον, ὁ Θεός, τὸν λαόν σου...» μετὰ τὴν θείαν κοινωνίαν, διὰ τοῦ ἁγίου ποτηρίου, διὰ τῆς χειρὸς κάτω τοῦ ἁγίου ποτηρίου, δεξιᾶ τοῦ ἁγίου ποτηρίου ἢ ἀφοῦ τὸ ἀποθέσῃ πρῶτον στήν ἁγίαν τράπεζαν; (Ἐρώτησις Πανοσιολ. Ἀρχιμ. Π. Μ.).

Ἄλλοι τοὺς ἀνωτέρω τρόπους εὐλογίας μπορεῖ νὰ συναντήσῃ κανεὶς σήμερα στήν λειτουργική μας πράξι. Πῶς προήλθε αὕτη ἢ πολυμορφία καὶ ποιὸς ἀπὸ ὅλους τοὺς τρόπους αὐτοὺς εἶναι ὁ ὀρθός; Εἶναι ἓνα ἀρκετὰ δύσκολο ἐρώτημα, γιατί ἡ παράδοσις τοῦ σημείου αὐτοῦ τῆς θείας λειτουργίας εἶναι συγκεχυμένη.

Εὐλογία τοῦ λαοῦ μετὰ τὴν θεία κοινωνία, μὲ τὸ «Σῶσον ὁ Θεὸς τὸν λαόν σου...» ἢ μὲ ὁποιοδήποτε ἄλλον τύπο, δὲν ἀπαντᾷ στὶς ἀρχαῖες λειτουργίες τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν, τοῦ ἁγίου Ἰακώβου καὶ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Μάρκου. Αὐτὸ εἶναι ἔνδειξις ὅτι οὔτε στὶς βυζαντινὲς λειτουργίες τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου καὶ στήν Προηγιασμένη, ὑπῆρχε ἀρχικῶς. Πράγματι στὸν Βαρβερινὸ κώδικα 336 τοῦ Η' - Θ' αἰῶνος καὶ σὲ ἀρχαῖα χειρόγραφα ἡ εὐλογία δὲν ἀπαντᾷ. Στὴν παλαιὰ «Διάταξι τῆς θείας ἱερουργίας» τοῦ κώδικος Ἀθηνῶν 662 τοῦ ΙΒ' - ΙΓ' αἰῶνος, στήν «Διάταξι τῆς θείας λειτουργίας» τοῦ Φιλοθέου (κῶδ. Παντελεήμονος 6277 - 770 τοῦ ΙΔ' αἰῶνος) καὶ σὲ ἀρκετὰ σχετικῶς παλαιὰ χειρόγραφα εὐρίσκεται μὲν τὸ «Σῶσον, ὁ Θεός...», ἀλλὰ λέγεται «ἡσύχως» ἢ «καθ' ἑαυτὸν» ἀπὸ τὸν ἱερέα. Μόνον κατὰ μεταγενέστερα χειρόγραφα, ἀπὸ τοῦ ις' αἰῶνος καὶ ἐξῆς ἡ εὐλογητικὴ φράσις «ἐπιλέγεται μεγαλοφώνως». Ἔχει πιά τελείως ἐπικρατήσῃ. Οἱ ἱεροὶ ὑπομνηματίζονται τῆς θείας λειτουργίας γνωρίζουν τὴν εὐλογία καὶ τὴν φράσι πού τὴν συνοδεύει, ἀλλὰ δὲν μᾶς λέγουν ἂν ἐλέγετο «μεγαλοφώνως» ἢ «ἡσύχως». Τὴν μνημονεύει ὁ Ψ. Θεόδωρος Στουδίτης στήν «Ἐρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων», ὁ Νικόλαος Καβάσιλας στήν «Ἐρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας» («Εἶτα μετασχοῦσι τῶν μυστηρίων, εὐχεται ὁ ἱερεὺς τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ σωτηρίαν καὶ εὐλογίαν. Καὶ τίς ἡ εὐχή; Ἐσῶσον, ὁ Θεός, τὸν λαόν σου...» 40, 1) καὶ ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης («Καὶ οὕτω τὴν τοῦ Θεοῦ κληρονομίαν καὶ τὸν περιούσιον λαὸν ἐπευξάμενος ὁ ἀρχι-

ερεός, ἄπεισι...» Ἑρμηνεία 100 καὶ «Ἵστερον δὲ πρὸς τὸν λαὸν ἡ εὐλογία δίδεται, ὡς ἀπὸ τοῦ Σωτῆρος αὐτοῦ, ἣν δὴ ὁ ἱεράρχης ποιεῖται, καὶ σωτηρίαν πᾶσιν ἐπεύχεται» Διάλογος, κεφ. 99).

Οἱ Διατάξεις, τὰ χειρόγραφα καὶ οἱ ὑπομνηματισταὶ τῆς θείας λειτουργίας ὁμιλοῦν πάντοτε γιὰ εὐλογία, ποῦ συνώδευε τὴν εὐλογητικὴν φράσιν «Σῶσον, ὁ Θεός...». Χρησιμοποιοῦν χαρακτηριστικὰς φράσεις, ὅπως «εὐλογεῖ (ἢ εὐλογήσας) τὸν λαόν», «σφραγίζει (ἢ σφραγίσας) τὸν λαόν», «σταυρώνει τὸν λαόν», «σφραγίζει πάντας», «εὐλογία δίδεται» (Συμεών) ἢ «ἐπιχαράττει τὸ θεῖον σημεῖον τοῦ σταυροῦ» (Στουδίτης). Πῶς ὅμως ἐδίδετο ἡ εὐλογία, μὲ τὸ ἅγιο ποτήριον ἢ μὲ τὸ χέρι; Τὸ πρῶτον ἀποκλείεται καὶ γιὰ θεολογικοὺς λόγους καὶ ἀπὸ τῆς ἐνδείξεως τῶν χειρογράφων. Ἡ λειτουργικὴ παράδοσις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας δὲν γνωρίζει εὐλογία διὰ τῶν ἁγίων μυστηρίων. Ἐνῶ ἀκλόνητος εἶναι ἡ πίστις στὴν μεταβολὴ τῶν τιμῶν δώρων σὲ σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ καὶ στὴν πραγματικὴ παρουσία τοῦ Χριστοῦ ὑπὸ τὰ ἁγιασθέντα εὐχαριστιακὰ εἶδη καὶ ἐνῶ τιμὴ καὶ λατρευτικὴ προσκύνησις ἀπονέμεται σ' αὐτά, ὡς πρὸς τὸν ἴδιον τὸν Χριστό, ποτὲ δὲν ἐκτρέπεται ἡ θεία εὐχαριστία ἀπὸ τὸν σκοπὸν τῆς, ποῦ εἶναι ἕνας καὶ ἄμωτος ἢ κοινωνία τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου ἀπὸ τοὺς πιστοὺς. Χαρακτηριστικὰ σημειώνει ὁ Μητροφάνης Κριτόπουλος στὴν «Ὁμολογία» τῆς πίστεως, ἀναφερόμενος στὶς ὑπερβολὰς τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας: «Οὐ δέδοται ἡμῖν τοῦτο (τὸ ἅγιον μυστήριον) ἵνα περιφέρηται διὰ τῶν πλατειῶν, ἀλλ' ἵνα εὐσεβῶς μετέχηται, κατὰ τὰ δεσποτικὰ ρήματα» (κεφ. θ'). Οἱ ἐνδείξεις πάλι τῶν χειρογράφων ἀποκλείουν τὴν διὰ τοῦ ἁγίου ποτηρίου εὐλογία, γιατί τὸ ἅγιο ποτήριον τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἢ κρατεῖται ἀπὸ τὸν διάκονο, ὅταν δὲν ἔχουν προσέλθει πιστοὶ στὴν θείαν κοινωνίαν («εὐλογεῖ τὸν λαόν, κατέχοντος τοῦ διακόνου τὸ ἅγιον ποτήριον») ἢ ἔχει ἤδη ἀποτεθῆ στὴν ἁγία τράπεζα. Συνεπῆ πρὸς τὶς ἀνωτέρω διατάξεις τῶν χειρογράφων εἶναι καὶ τὰ νεώτερα ἐντυπα, ποῦ προσδιορίζουν ὅτι ἡ εὐλογία δίδεται διὰ τῆς χειρὸς τοῦ ἱερέως ἐνῶ ὁ διάκονος κρατεῖ τὸ ἅγιο ποτήριον, ἢ τὴν τοποθετοῦν μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τοῦ ποτηρίου στὴν ἁγία τράπεζα (βλ. π.χ. Ἱερατικὸν ἔκδ. Ἀποστ. Διακονίας 1968, Ἱεροτελεστικὸν Ἀθῆναι 1948 κλπ.). Ὅλες οἱ ἀνωτέρω διατάξεις προϋποθέτουν τέλεσι τῆς θείας λειτουργίας μὲ τὴν συμμετοχὴν διακόνου.

Ἡ τέλεσις ὅμως τῆς θείας λειτουργίας ἀπὸ μόνον τὸν ἱερέα, ποῦ γενικεῦθηκε κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας, ἦταν ἐπόμενο νὰ προκαλέσῃ τεχνικὰς δυσχέρειες, ποῦ εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐπινόησιν διαφόρων πρακτικῶν λύσεων, ἐφ' ὅσον μάλιστα δὲν ὑπῆρχε σχετικὴ πρόβλεψις ἀπὸ τῆς παλαιᾶς διατάξεως. Ὁ ἱερεὺς

κρατούσε τώρα αὐτὸς τὸ ἅγιο ποτήριον, εἴτε προσήρχοντο στὴν θεία κοινωνία οἱ πιστοὶ εἴτε ὄχι. Ἡ προσέλευσις ἐξ ἄλλου τοῦ λαοῦ στὰ μυστήρια ἦταν πολὺ ἀραιά, ἐπεκράτησε δὲ ἐπίσης ἡ μεταφορὰ τῆς κοινωνίας στὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας. Ἔτσι, τὸ «Σῶσον, ὁ Θεός...», ἐπλησίασε τόσο στὸ «Μετὰ φόβου...», ὥστε κατήντησε σὰν μιὰ ἐνιαία φράσις. Ἦταν πρακτικώτερο ὁ ἱερεὺς νὰ μὴ ἀποθέσῃ τὸ ἅγιο ποτήριον στὴν ἁγία τράπεζα καὶ νὰ μὴ ἐπιστρέφῃ πάλι γιὰ τὴν εὐλογία γιὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν διπλῆ μετακίνησι. Τότε κρατούσε μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι τὸ ἅγιο ποτήριον καὶ μὲ τὸ δεξιὸ εὐλογοῦσε ἢ πλαγιῶς ἢ κάτω ἀπὸ τὸ ἅγιο ποτήριον, πιθανὸν ἀπὸ εὐλάβεια πρὸς αὐτό. Ἡ εὐλογία διὰ τοῦ ἁγίου ποτηρίου φαίνεται πολὺ νεωτέρα.

Καὶ γιὰ νὰ συνοψίσωμε:

α') Ὅταν συλλειτουργῇ διάκονος τὸ ὀρθὸ εἶναι, ὅπως δείχνει ἡ παράδοσις, νὰ κρατῇ ὁ διάκονος τὸ ποτήριον καὶ νὰ εὐλογῇ διὰ τῆς χειρὸς ὁ ἱερεὺς, ἂν δὲν ὑπάρχῃ προσέλευσις στὴν θεία κοινωνία.

β') Ἄν ὑπάρχῃ προσέλευσις στὴν θεία κοινωνία ἢ ἂν λειτουργῇ μόνος ὁ ἱερεὺς τὸ ὀρθὸ εἶναι νὰ ἀποθέτῃ τὸ ἅγιο ποτήριον στὴν ἁγία τράπεζα καὶ νὰ ἐπιστρέφῃ καὶ νὰ εὐλογῇ διὰ τῆς χειρὸς τὸν λαόν, ἢ ἀπλούστερα νὰ εὐλογῇ πάλι διὰ τῆς χειρὸς κάτω ἢ δεξιὰ ἀπὸ τὸ ἅγιο ποτήριον κατὰ τὴν τοπικὴν παράδοσι.

Ἡ εὐλογία διὰ σταυροειδοῦς κινήσεως τοῦ ἁγίου ποτηρίου πρέπει νὰ ἀποκλεισθῇ ὀλοτελῶς γιὰ τοὺς λόγους τοῦ ἀναφέραμε ἀνωτέρω. Φ.

= Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α =

Κ. Γ. Μπόνη, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Τοῦ Ἁγίου Ἰγνατίου Ἐπιστολαί. Α' πρὸς Ἐφεσίους. — **Ἐπίκαιρα**. — **Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου**, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Τὰ στοιχεῖα τῆς Χριστιανικῆς Λατρείας ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ. — **Μητροπ. Περιστερίου Ἀλεξάνδρου**, Ἡ Ἁγία Θωμαΐδα. — **Ἀρχιμ. Φιλαρέτου Βιτάλη**, Ἡ Ἱερατικὴ Σχολὴ Πρεβέζης. — **Πρωτοπρεσβ. Ἀντωνίου Ἀλεβιζοπούλου**, Ἐπιτροπὴ μελέτης προβλημάτων διακινουμένων ἐργατῶν. — **Βασ. Μουστάκη**, «Τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς Ἐκκλησίαις. — **Δημ. Χρ. Θεοχάρη**, Θεολόγου, Ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ καὶ ἡ Ὁρθόδοξος Λατεία. — **Ἀνακοινώσεις Τ.Α.Κ.Ε.** — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶν 1, Ἀθήναι 140. Προϊστάμ. Τυπογρ. Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3 Ζωγράφου. Τηλ. 787978.